

ŠT. 3

mladika

1970
marec

MLADIKA

IZHAJA VSAK MESEC
RAZEN JULIJA - AVGUSTA
1970 leto XIV. šte. 3

VSEBINA:

Š.D.: Veliki petek še traja	41
Ivan Udovič: Dih pomladi	42
Boris Pangerc: Sveta mati	42
Zubek - Breclj: Pomlad	
Adele Ostroluške	43
Kondor: Visok naravni pri-	
rastek	45
Janko Jež: Zlati jubilej slo-	
venske univerze	46
Josip Kravos: Občutena	
Velika noč	48
Drev: Proračun in petletka	
občine Trst	49
Bruna Pretot: Drugi blagor	52
Micka Debeljak: Med voj-	
sko na Podmlaki	53
Jožko Savli: Velika noč	54
Spomin na Ivana Preglja	
in na Stanka Vuka	55
Daniilo Sedmak: Upadanje	
pogumnosti	56
Zora Tavčar: Ob Miklavče-	
vi pesniški zbirki	57
Martin Jevnikar: Sodobna	
slovenska zamejska lite-	
ratura	58
Kulturni koledarček	59

Uredil

JOŽE PETERLIN

Revijo izdaja uredniški odbor:
Stanko Janežič, Marij Maver,
Albert Miklavc, Franc Mljač,
Sergij Pahor, Jože Peterlin,
Zora Tavčar, Maks Šah, Drago
Štoka, Emil Valentinčič in
Marilka Korsič.

Odgovorni urednik:
MARIJ MAVER

Zunanja oprema
PAVEL MEDVESCEK

Uredništvo in uprava: Trst, via
Donizetti 3, tel. 768189. Pod
uredništvo v Gorici: SKAD

Čekovni račun 11/7019

Registrirano na sodišču
v Trstu št. 193

Tiska tiskarna »Graphis«, Trst,
ul. Sv. Frančiška 20, tel. 29-477

Vesele velikonočne praznike
želimo vsem bralcem **MLADIKE**

UREDNIŠTVO

UTEMELJEN PREDLOG

V zadnji številki revije »Most«
piše Toussaint Hočevar v razpra-
vi, ki je objavljena na uvodnem
mestu, o »dvigu slovenske prisot-
nosti v svetu«, ki da danes pred-
stavlja »... pomembno orodje za
smotno vključevanje Slovenije v
svetovne gospodarske, znanstve-
ne in druge tokove.«

Ne vem, kolikšen odmev bo do-
živela njegova razprava v Slove-
niji, toda zdi se mi, da je to eden
najtehtnejših prispevkov, kar smo
jih zadnje čase brali o zdomstvu
in zdomcih, saj je drugače veči-
na člankov o podobni tematiki
tako ali tako obarvana.

Hočevar v omenjeni razpravi pa
trezno in znanstveno ocenjuje
problem, ki ga dobro pozna, saj
živi sam v zdomstvu. In kaj ugo-
tavlja pisec? Ugotavlja, da »se-
danji sistem in vsebina informi-
ranja (zdomcev) ne odgovarjata
današnjim stvarnim potrebam.«
Zato predlaga, da bi tako kot
pri drugih narodih (Francozih,
Armencih i.d.) skušali Slovence
v svetu informirati neposredno in
tekoče o »slovenskih dogajanjih
in stališčih«, tako da bi zdomec
lahko »upošteval to informacijo pri
svojem delovanju in pri ustvarja-
nju lastnega mnenja, s katerim
vpliva na okolje.« Hočevar pred-
laga, naj bi morda vodilni slo-
venski dnevnik tiskal tedenski iz-
bor, ki naj bi vseboval vse teht-
nejše članke iz dnevnih izdaj in
sežet pregled glavnih novic. Ta
izbor naj bi tiskali na biblijskem
papirju, ker bi tako bil po letal-
ski pošti dosegljiv širokemu kro-
gu bralcev po svetu. »Glavnega
gradiva za ta izbor ne bi bilo
treba na novo pisati in tehnično
pripravljati, saj bi porabili že
obstoječe.«

V zadnjem času je menda ma-
riborski »Večer« začel izdajati po-
sebno izdajo za »jugoslovanske-
delavce v Avstriji. Potezo je tre-
ba vsekakor pozdraviti, vendar se
človek sprašuje, zakaj samo za
izseljence v Avstriji in v kakšnem
jeziku je ta »Večer« tiskan: v slo-
venskem, srbskem, makedonskem
ali albanskem? Ali kar v vseh
naštetih? Upajmo, da ne v taki
»jugoslovanščini«, kakršna je ti-
sta, s katero so slovenske turiste
iz zamejstva vabili na nakupe v
novo Gavrilevičevo mesnico na
Kozini. R. T.

TRŽAŠKO PISMO

Spoštovani gospod urednik!

Tako vztrajno ste me v svojem
zadnjem pismu prosili, naj kaj
napišem za Vašo ugledno revijo,
naj spet s svojega zornega vogala
komentiram naše tržaško kultur-
no življenje, da sem se danes, na
četrto postno nedeljo tega »kua-
rižma«, odločil nekaj napisati. Še
posebno zato, ker sem Vas zad-
njič videl tako pobitega in »sca-
ganega«. Vi me niste opazili, se-
veda, ker se osebno še ne pozna-
va. Jaz pa se Vam nisem hotel
izdati. Pustil sem Vas, da ste pri
Toniju v miru popili svoj kozar-
ček in sem prisluškoval (ne za-
merite!). Slišal sem, kako ste to-
žili nad pisanjem nekaterih ured-
nikov Primorskega dnevnika. No,
prav, sem si dejal, zdaj je spet
čas, da prime za pero Kobilar!
Anita gotovo za to ne bo zvede-
la. Toda da bi Vas Primorski na-
padal, potem ko ste pripravili ta-
ko lepo skupno Prešernovo pro-
slavo, tega nisem mogel verjeti,
zato sem šel nazaj brat tiste oce-
ne in sem jih premleval nekaj
večerov. Sad mojih razmišljanj

Dalje na 3. strani platnic

Posamezna številka Mladike stane 200 lir, po pošti 220 lir. Celoletna naroč-
nina (10 števil) 2000 (2200) lir. Naročnina za ves letnik v Jugoslaviji 35 Ndin,
v Ameriki stane 5,5 dol. Naročnina za ves letnik v Avstraliji 4 funte.

Clovek ni samo bitje, ki more s silo svojega duha premagati fantastično razdaljo med Zemljo in med Luno. Je tudi bitje, ki je zmožno z gorivom Zla, ki je v njem, zanetiti pekel Dachaua, Auschwitza, Rižarne. Za kristjana, ki mu je zgodovina predvsem boj med Duhom in med Zlom, je prav koncentracijsko taborišče, ta izum modernega brezbožnega totalitarizma, pretresljiv memento, kam lahko pade človek, ki je hotel uničiti Duha. To je grozljivi veliki petek zgodovine, ko je za Bogom-Človekom šlo na Kalvarijo na stolisooče njegovih bratov samo zato, ker so ljubili človeško dostojanstvo, njegovo svobodo. Za kristjana se na koncu časa jasni zora Vstajenja, Pravice, Obračuna — toda koliko jih je danes, za katere veliki petek še traja?

ŠE NISO POVSOD UKINJENA TABORIŠČA SMRTI

Razmišljanje

Fotografije, ki si jih te dni lahko ogledamo v Kulturnem domu v Trstu, nas pretrsejo do živega: težko se je vživeti v prizore, ki jih dokumentirajo slike, saj človeka zaboje v dno duše. Prav tako nas popade prava fizična bolečina, ko vstopamo v celice-grobnice tržaške Rižarne. In v možganih nam vrtajo vsakokrat iste misli: zakaj to? Čemu taliko nečloveškega trpljenja? Kako so se mogli takšni krvoloki, žejni nedolžne krvi, povzpeti na oblast? In kako so mogli dobiti toliko amoralnih pomagačev, blaznežev vseh stopenj, zločincev vseh vrst, ki so jim pomagali pri trpinčenju nemočnih ljudi? Zakaj so milijoni in milijoni morali v krematorijske peči, zakaj so se po taboriščih opotekali živi okostnjaki, ki so jih bile same oči in ušesa? Kako je mogel človek poseči po najnižkotnejših in najstrašnejših sredstvih, da je lahko poniževal, uničeval in ubijal sočloveka? Zakaj? Zakaj?

Mislím, da ni človeka, ki si ne bi ob ogledu fotografij strahot, ki jih je po taboriščih počenjal nacifašizem, postavil sličnih vprašanj. In vendar odgovor ni tako težak: v človeku, v človeštvu tiči zver, ki je ni vedno lahko krotiti. Vsa dobra volja, vsi moralni nauki ne morejo vselej zadržati zveri v človeku. Po letih in letih mirovanja začne ta glodati naš notranji mir, nas podžigati k nasilnim dejanjem, nam ulivati v dušo zagrenjeno upornost in željo po maščevanju tudi najmanjših krivic, ki nam jih je družba zakrivila. Negodovanje vedno močnejše kipi, in če stopi v tistem trenutku na čelo množic človek moči oz. nasilen diktator, da uporú obeležje nebrzdanega nasilja. Naščuvano krdelo si želi krvi in se slepo zapodi za diktatorjem, ki ga vodi v kri in teror.

In vendar bi človeštvo nikdar več ne smelo pozabiti Rižarne, Dachaua, Auschwitza: ti kraji bi nas morali nenehno opominjati, da ne sme biti poti spet v takšna taborišča smrti. Da moramo biti povsod najprej ljudje in videti v vsakem človeku vselej najprej človeka. Tada človeštvo ima kratek spomin: pozablja na krivice, pozablja na prestano gorje, rado se igra z ognjem in venomer sili v nasilje, si želi spet sovraštva, trpljenja, krvi.

Ni je težje stvari na svetu in obenem tako neskončno lepe kot je ljubezen. Ljubezen do bližnjega, do družbe, do vsega človeštva. Ljubezen in razumevanje. Človek je prej pripravljen in dovzeten za stvari z velikim odmevom: za heroična dejanja, za težke vzpone — prepleza Everest, preplava Rokavski preliv, leti tedne in tedne po vesolju! Vse to je za človeka lažje kot nositi v srcu tiho in nesebično ljubezen do človeštva!

Zato se ni čuditi, da smo še dandanes priče uničevalnih taborišč na svetu: Dachau se je spet odprl v marsikaterem kraju Azije, Afrike, morda Južne Amerike. V sibirskih taboriščih trpé pisatelji in drugi, ki so si upali črhniti nedolžno besedo negodovanja nad obstoječim režimom. V Aziji pobijajo človeka že desetletja in ni izgledov za skorajšnji mir. Iz Afrike smo še pred tedni dobivali slike živih okostnjakov, kot bi se otroci in žene, ki so pomrli v Dachau in Auschwitzu, prebudili na afriškem kontinentu.

Ne, taborišča smrti niso povsod zaprta in delujejo še danes, kljub temu, da Hitlerja že 25 let ni več.

Ob tem dejstvu onemimo in nas je sram, da smo ljudje. Srce nas boli, da po svetu še umirajo ljudje od gladu, medtem ko smo mi presiti.

Niti razstav ne prirajamo na čast temu trpljenju, ker se bojimo sami sebi priznati obstoj taborišč smrti, ker se bojimo na glas povedati, da še dandanes umira na tisoče in tisoče ljudi od nasilja in lakote...

Brez moči smo pred tem trpljenjem, saj nimamo oblasti v rokah, da bi ga lahko odpravili.

In vendar imamo v rokah močno orožje: Kristusov nauk, ki pravi, da je treba ljubiti bližnjega vsaj toliko kot samega sebe. Kjerkoli smo, kakorkoli delamo, naj bo ta krščanski nauk naš izhod.

V velikonočnem času imejmo pred očmi to, saj je Kristus trpel in umrl za vse, ki so žejni razumevanja in miru, saj je vstal ne samo za vse človeštvo, ampak za vsakega človeka, za vsakega izmed nas posebej!

DIH POMLADI

S prvimi pomladnimi dnevi prihaja letos tudi Velika noč. Ta trenutek mislimo na toliko naših ljudi, ki so pomlad tako željno pričakovali: starčki se bodo ogreli ob prvih toplih sončnih žarkih, bolnikom bo vstalo novo upanje, otroci bodo smeli na trato in razplesti svojo igrivost...

Ob pomladi mislim na velikonočne praznike, posebej še na tiste praznike, ki so jih naši očetje in matere tako globoko doživljali. Mislim na tisto Veliko noč, ki je bila vsa prepletena z običaji in navadami, pristno našimi navadami, po katerih smo lahko govorili o slovenski veliki noči...

Kako so bili nekoč za praznike naši domovi čisti in pomiti! Ves veliki teden je bil en sam praznik. Na cvetno nedeljo so nesli butarice k blagoslovu v cerkev, da je živina použila prve blagoslovljene bilke pomladnega rastja. Na veliki petek je delo prenehalo, soseska se je sešla v domači cerkvi. V soboto so barvali pirhe, blagoslovljeni ogenj je zajel vso faro v občestveno razpoloženje. Gospodarji, kmečke grče, so se odpravili k spovedi in na Veliko nedeljo so prinesli ti samozavestni gospodarji Kristusa z ostalo družino v domove. In potem obdarovanja s pirhi — dekleta fantu, fant dekletu, sekanje pirhov, veseli pogovori in prijateljstvo...

Ko mislim na vse to, se zdi, da nam je potreben povratak k tisti prisrčnosti, k zaupanju in prijateljstvu med nami, kot so ga nekoč imeli. Potreben nam je povratak k našim izročilom. Gotovo bomo danes praznovali in doživljali velikonočne praznike na drugačen način, vendar bomo lahko ohranili še marsikaj iz naše preteklosti, kar je povsemnaše in nas loči od drugih narodov. Tudi to bo opora pri našem narodnostnem življenju.

Tudi naši domači cerkvi prinesimo nekaj dobrote v teh dneh. Saj je bolj naša in bolj domača kakor je bila kdaj koli v zgodovini, ko je materina govornica posoda vsega bogoslužja. Dajmo ji domačnost tudi mi s svojo prisotnostjo. Zastonj bodo naši protesti čez leta, da nimamo svojega rojaka za župnika, če pa vsak dan in še posebej v velikih praznikih ne branimo tudi svoje cerkvene navzočnosti v domačem svetišču.

Naj bi pomlad ogrela vsa srca, srca nas vseh: najprej naših bolnikov in starih ljudi. Ponesimo jim drobec svoje mladosti in zdravja s prijazno besedo. Darujmo toplo misel in izraz sočutja razočaranim in osamelim v naši bližini. Dekleta, prinesite lep nasmeh, kjer vlada mračnost in napetost. Ob tem bomo bogatejši vsi in srečnejši vsi. To bo potem res naš praznik pomladi in Vstajenja.

SLOVENSKA PROSVETA
IN SLOV. LJUDSKO
GIBANJE

želita vsem včlanjenim organizacijam in vsem prijateljem vesele velikonočne praznike.

Sveta Mati

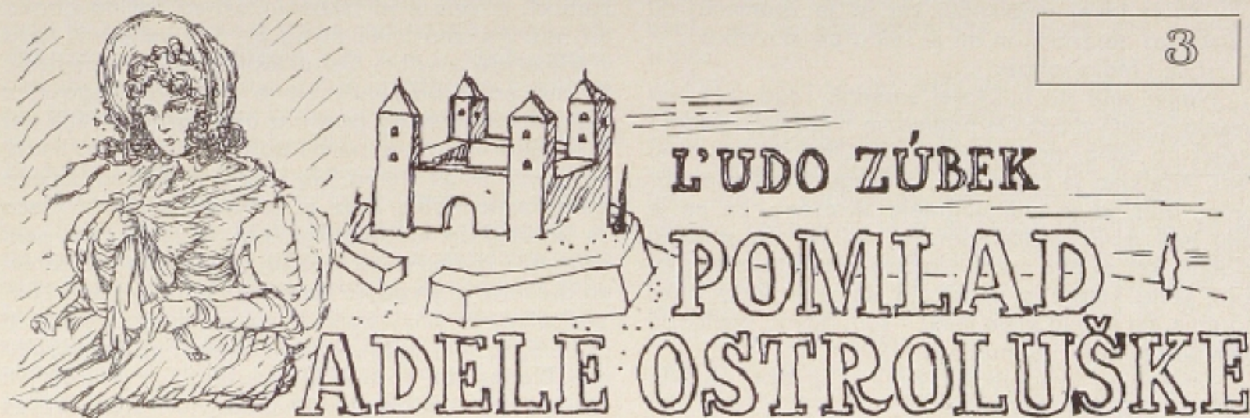
Ko si me videla, da sem omahnil pred tvojim pragom, lačen in izmučen, si me prijela za roko in rekla: »Vstani!«

Ko si me videla kraj pota pretepenega, vzdihujočega, si dvignila mojo glavo v svoje naročje, mi obrisala potno čelo in mi obvezala rane.

Ko si me videla med podivjano množico, ki je zahtevala Njegovo smrt, si se objokana zazrla v moje oči in rekla: »Ti nisi kot oni!«

Daleč sem stal od križa, ker sem se bal sulice, ki je prebodla Njegovo stran. Rad bi te prijel za roko, rad bi ti poljubil čelo, rad bi ti nekaj rekel — vsaj nekaj malega, vsaj nekaj...

BORIS PANGERC

L'UDO ZÚBEK

POMLAD ADELE OSTROLUŠKE

Prevedel MARIJAN BRECELJ

II.

teh časih še ni veljal pregovor: Vsakega gosta se čez tri dni naveličša. Ljudje iz bolj oddaljenih mest so se videvali redkeje kakor danes, zato obisk gostov ni mogel biti kratak. Saj je morala biti dolžina gostovega bivanja primerna dolžini in naporom potovanja, ki jih je obisk zahteval. Železnica je bila še velika redkost in je vozila praviloma le na krajših progah, kot na primer konjska železnica od Bratislave do Trnave ali s konji vlečeni omnibus na relaciji Bratislava - Dunaj. Je pa tudi res, da je bilo moči tedaj potovati iz Bratislave do Dunaja (prav tako tudi do Pešte) s parnikom. Le da je tako potovanje trajalo nekoliko dlje kakor z omnibusom, ker je morala ladja na poti do Dunaja voziti proti toku. V Pešto je bilo lažje potovati. Toda še vedno le tja, nazaj pa ne. Omnibus je prevozil pot od Bratislave do Dunaja v dveh urah in tričetrt. Kjer ni bilo železnice, so ljudje potovali s poštnimi vozovi, kakor na primer na ekspresni relaciji Pešta Prešov, kjer je bila zveza s poštnim vozom dvakrat tedensko. Kjer pa ni bilo niti poštnih zvez, tam so bili ljudje prisiljeni potovati z lastnim vozom, ali pa čakati na »priložnost«. Rokodelski pomočniki in študentje so največkrat potovali »per pedes apostolorum«, peš.

Ostroluški so potovali s svojo kočijo. Ker pa so šli v Plemiško Podgradje le enkrat na mesec, so imeli s seboj veliko prtljage. Kočija je bila obložena z vsem mogočim.

Tako so potovali takrat, ko so bili prisiljeni ustaviti se pri nas.

Ko pa je prišla Adelka Ostroluška iz Plemiškega Podgradja pome, sva potovali veliko bolj udobno, kajti razen moje košare in usnjene torbe nisva imeli nobene prtljage.

Zelo sem bila zadovoljna, da nisem šla z Ostroluškimi takoj. Tako so vsaj mogli pripraviti svoje domače na moj prihod, da nisem padla mednje kot pritepenka.

Po skoraj dveh urah potovanja iz Žitnjakov, sprva po lepi cesti, potem pa po razorani, slabši poti, smo

prišli do vasi, o kateri je Adelka povedala, da je Bošaca. Komaj sem se utegnila razgledati malo okolici, že se je na naši levi strani prikazal lep grad in kočijaž je ustavil.

»Doma smo!« je veselo rekla Adelka.

»Pa saj gremo do Plemiškega Podgradja, v začetku vasi pa ste rekli, da je to Bošaca!«

Adelka se je nasmehnila.

»Nalašč vas nisem opozorila, kdaj smo prišli do Plemiškega Podgradja; bila sem radovedna, če boste sami to opazili. Obe naselji sta skupaj. Izgleda to tako, kakor bi bila le ena vas.«

Kočijaž je medtem odprl vrata in naju zapeljal na dvorišče pred glavni vhod.

Res, bil je to resničen grad, pri tem pa tako lep! Ko so pri nas doma govorili o plemiških dvorcih, sem si jaz to vedno predstavljala kot velikansko prizemno stavbo s strašno visoko črno škodlasto streho. Ali pa kot enonadstropno štirikotno stavbo z dvema stolpoma, na katerih so bile železne zastavice. Okoli dvorca pa velikanski sadovnjak.

V Plemiškem Podgradju je bilo videti vse to drugače. Bil je to resničen dvorec, kakršne sem dotlej videla le od zunaj. Stavba v nadstropja, rumeno pobarvana, v ospredju šest velikih stolpov.

Verjetno sem pri sestopanju iz kočije razprla oči kakor kaka.. kmetica, kajti niti opazila nisem, kdaj sta izginili iz kočije moja košara in torba. Služabnik je odnesel prtljago in jaz sem stopala za Adelko kakor omamljena.

V gradu me je Adelka napovedala gospodu in gospe Ostroluškima.

»Pojdita in uredita se po potovanju, nato pa pridita dol k malici,« je rekla Adelkina mati, jaz pa sem si neverjetno želela biti vsaj za trenutek sama, da se lahko pomirim od razburjenja in uredim razbite misli.

Služabnica me je peljala na drugi konec hodnika in tam odprla neka vrata.

»To je vaša soba,« je rekla.

Vstopila sem. Pri priči so se odprla vrata na drugi steni sobe; odprla jih je Adelka in zaklicala:

»Voilà! Ma chambre!«

Pa je takoj umolknila, ker se je spomnila, da francosko ne znam, in mi je rekla po slovaško:

»Glej! Moja soba!«

Najini sobi sta bili torej sosedni. Tega sem bila vesela in sem z bežnim pogledom najprej pogledala Adelkino sobo, potem pa svojo. Obe sta bili zelo lepi. Adelkina je bila večja, z dragocenejšim pohištvo, bila pa je tudi bogateje okrašena. Pa mi je bila tudi moja sobica všeč. V njej je bilo prijetno hladno, ker so bile preko okna spuščene lesene žaluzije, skozi katere je pronikalo sonce le skozi ozke špranje. Pa je bilo kljub temu v sobi dovolj svetlo, da sem pustila žaluzije spuščene.

Ko sva se preoblečeni vrnili v družbo, je bila malica že pripravljena.

Pred malico sem se spoznala še s preostalimi prebivalci dvorca. Se pravi le z gospódo. Razen domačih gospodov, še s stricem blagorodnim gospodom Gustavom Ostroluškim in njegovo ženo, toda razen Adelkinih staršev je bila tam še visoka starejša gospa strogega pogleda, ki so ji vsi rekali tante Lora. Bila je to nekaka sorodnica gospe Ostroluške, po vsem videzu nekako strašilo v gradu, kajti vsi so se do nje vedli zelo spoštljivo.

Tante Lora si je nesla lornjon k očem in me pogledala tako vprašujoče in strogo, da me je vso obtila rdečica, kakor bi ne imela čiste vesti. Ogladala si me je od glave do pete — bogve, kaj je hotela na meni videti — potem pa spustila lornjon, ki ji je visel okoli vratu na črni svileni vrvici, in rekla kratko:

»Schon gut.«

To je pomenilo »dobro« in meni je takoj odleglo, ker sem se zavedala, da sem prvi izpit dobro prestala. Toda strahu, ki me je pri tem »pregledovanju« stare gospe ali gospodične prevzel, se nisem znebila ves čas svojega bivanja v Podgradju. In kadarkoli me je potem stara dama ogovorila, vedno mi je začelo srce divje biti in sem se počutila kakor majhna šolarica, ki ne zna naloge.

Ko smo že sedeli za mizo, se je pojavil še en gost: Adelkin brat Gejza. Do Plemiškega Podgradja je prišel z Dunaja, ker se z njim takrat v nedeljo pri nas v Žitnjanih nisem srečala. Začudila sem se, da nima brade. Vsi možje so tedaj nosili brado — daljšo ali krajšo — in brada je bila znak moškega dostojanstva. Gejza Ostroluški je imel le kratke črne brke, ki so se mu zelo lepo padali in za katere je poleg vsega lepo skrbel. Adelka mi je kmalu pojasnila, čemu njen brat ne nosi brade. Je namreč član svobodomiselnega mladinskega krožka v Pešti in obrita brada predstavlja vidni znak njihovega odpora proti vsemu zastarelemu.

Tudi Gejza si me je radovedno ogledal, pa ne vem, kakšen vtis sem nanj napravila, ker ni rekel niti toliko, kolikor tante Lora, in se je takoj spustil v razgovor z Adelko.

Prvič v življenju sem sedela za mizo s tako visoko družbo in čudim se še danes, da mi ni padla iz rok skodelica iz izbranega porcelana ali da nisem prtiča polila s tisto dragoceno pijačo, kakršna je bila tedaj kava.

Po malici mi je Adelka razkazala vrt in park okoli gradu. Kakor bi se mi bila hotela oddolžiti za po-

zornost, ki sem ji jo izkazala, ko so bili na obisku pri nas. Mi smo imeli doma pri šoli velik vrt, toda v primerjavi z vrtom Ostroluških je bil to le vrtiček. Pri tem pa je bil njihov vrt le del ograjenega in z drevjem posajenega prostora okoli gradu. Večji del je obsegal velikanski park s stoletnimi hrasti in smrekami, višjimi od stolpa. Na jasah so se sredi zelene trave belila debela brez in temnele goste, v rdeče se prelivajoče krone sakur. Kaj so to sakure, sem pravtako izvedela od Adelke; to so japonska češnjeva drevesa, ki jih gojijo zaradi prekrasnih cvetov. Razen sakur so rasla v parku še mnoga druga drevesa in rastline, iz tujih dežel, katerih imen si nisem zapomnila. Blagorodni gospod Ostroluški si jih je pred leti oskrbel iz botaničnega vrta Erdödyjev. Sredi dreves so vodile skrbno speljane, s peskom posute poti, na katerih ni bilo niti bilke — tako skrbno so jih vrtnarji vzdrževali. Mimo ograje ob parku je tekel potok Boščanka. Na zgornjem koncu, tam, kjer prihaja v park, je stal ob mostičku čoln.

»Semkaj bova prihajali in se vozili s čolnom,« je rekla Adelka. »Danes bi si umazali obleke.«

Strinjala sem se z njo, kajti obe sva bili oblečeni v belo obleko.

Stopili sva v senčnino na drugem koncu parka. Od tu je bil lep razgled na okoliške vrhove in na bližnje razvaline gradu, ki je po vsej verjetnosti izhajal še iz poganskih časov. Sedli sva v senčnici na klop in začeli prvo lekcijo slovaščine. Kakšno lekcijo neki! Pogovarjali sva se o vsem, kar nama je prišlo na um, in ko je Adelka zagrešila napako, sem jo popravila in ji pri tem pojasnila tudi k temu pripadajoči nauk iz slovnice. Že pri malici sem zapazila, da se gospoda pogovarja po nemško. Če je šlo za spremembo, tedaj je nemščino vedno zamenjala madžarščina. Tudi lakaju so dajali ukaze v nemščini. Po slovaško so govorili le s služinčadjo. Meni se je to stanje zdelo nekoliko čudno, ker nisem vedela, kako naj se ravnam. Sprejeli so me za Adelkino učiteljico slovaščine. Ali naj to pomeni, da se moram pogovarjati po slovaško le z Adelko? O tem sem vprašala Adelko, ko sva sami sedeli v senčnici. Adelka mi je takole svetovala:

»Če vas kaj vprašajo, tedaj odgovorite v tistem jeziku, v katerem ste bili vprašani. Ko bi česa ne znali, povejte to po slovaško. Tudi naši, tudi stric in teta znata slovaško. In bolje kakor jaz. Nikar se tedaj ne bojte, sporazumeli se boste z vsemi.«

Takemu mešanemu načinu konverzacije sem se kmalu privadila, nisem se pa mogla privaditi gosposkemu načinu življenja. Doma sem delala vsa domača dela: mami sem pomagala pri kuhanju, urejevanju, šivanju, pranju, delala sem na vrtu ali pa pletla. V prostem času, ki pa ga je bilo le malo, sem brala...

Ko sem se drugi dan prebudila — tako kakor doma, okoli pete — je bilo krasno sončno jutro. Ves grad je bil še zavrt v tišino. Le iz kuhinje so prihajali zvoneči udarci tolkača ob medeninasti možnar. In res, kuharica je drobila kavo. Iz parka je prihajalo v sobico skozi odprto okno prtiče petje. Za trenutek sem se zabavala s tem, da sem po petju ugibala, kateri prtič poje, in poskušala sem ugotoviti, kakšna

odvisnost je med petjem posameznih ptičev. Ali poje vsak le zase, ali pa se vzajemno sporazumevajo in dopolnjujejo? Razmišljala sem tudi o takih »zagonetkah«: ko se že ptiči znajo izražati le s petjem, ali pomeni potem to zanje petje, se pravi to, kar mi razumemo pod to besedo, ali pa je zanje to le običajno sredstvo sporazumevanja?

Skoraj uro sem zdržala tako nedelavna v postelji. Upala sem, da se bo tudi Adelka prebudila in da bova obe skupaj vstali. Toda iz Adelkine sobe se je oglašalo le polglasno dihanje. Že se me je pollaščala jeza, ker sem morala gledati na okrasno marmornato uro, ki je bila vsak četrt z lagodnim tihim zvonjenjem in vsako uro zaigrala menuet in ker tudi ni bilo pri roki nobene knjige, da bi si lahko pregledala dolgčas z branjem, sem naposled vstala, se umila in natihoma oblekla. Nase sem dala vsakdanjo obleko — saj je bil delavnik, ponedeljek — in šla po mehkih preprogah, položenih po hodnikih in po stopnicah, previdno dol, od koder so prihajali pridušeni glasovi in različni zvoki. Domnevala sem, da mora biti tam kuhinja.

Nisem pogrešila. Točno sem zadela. Debela kuharica v belem predpasniku in z belo čepico na glavi mi je zaželela »kisdihand« in me vprašala, kaj si želim. Odgovorila sem ji, da nič, le da sem se že do sitega naspala in da dokler gospoda ne vstanejo nimam kaj delati. Pa sem ji prišla malo pomagat v kuhinjo. Kuharica je s smehljajem odklonila mojo pomoč, da bodo oni z delom v kuhinji že sami opravili, jaz pa, če že ne morem spati, naj se grem sprehajati v park. Pa se nisem dala nalahko odpraviti. Gnjavila sem jih tako dolgo, da so mi dali delo: z velikim nožem sem morala nasekati s čoka sladkorja majhne koščke, da bi ga imeli za kavo pri zajtrku. »Toda pazite, da vam ne bi kak košček priletel v oči!« me je opozarjala kuharica. Ko sem nasekala sladkorja, sem si prepasala bel predpasnik in sem začela lupiti krompir. Pri tem pa sem se že razgovorila in ko sta kuharica ter služkinja videli, da nimata pred seboj pogospodene napuhnjence,

temveč da se obnašam tako, kakor bi bili obe meni enaki, sta mi obe odprli srce. Postale smo si prijateljice.

Tako smo se pri delu zaklepetale, da nismo opazile, kako čas hiti; nenadoma se odprejo vrata in na kuhinjskem pragu se prikaže blagorodna gospa Ostroluška, domača gospa. Ko me je zagledala pred sabo v kuhinjskem predpasniku s skledo olupljenega krompirja, se ji je obraz stemnil. Pa se je takoj premagala in me začela občudovati, da tako zgodaj vstajam. Kuharici je nekaj naročila, mene pa je poklicala, naj bi šla v jedilnico. Tam da me že čaka Adelka. Spraševala me je in ni mogla razumeti, kam sem se bila zgubila. Hudó mi je bilo, da sem pustila Adelko čakati in sklenila sem, da se v bodoče v kuhinji ne bom zdržala več tako dolgo.

K sreči se Adelka ni jezila. Ko sem ji pripovedovala, s čim sem si krajšala jutranji dolgčas, se ji je zdelo to zelo smešno.

Ko je Adelka po kosilu šla v svojo sobo vaditi na klavir, me je poklicala k sebi tante Lora. Nisem predvidevala, kaj hoče od mene.

Stara dama je sedela v naslanjaču ob oknu s hrbtom proti svetlobi, morda zato, da bi me lepše videla v obraz. Ni mi ponudila stola, zato sem morala stati.

Spet si je nataknila lornjon in me začela opazovati. Oblečena je bila v črno prazniško obleko z izrednimi čipkastimi okraski prav tako črne barve. Kasneje sem izvedela, da obleke drugačne barve ni nikdar oblekla. Nепrestano je hodila v črnini, kakor bi vedno žalovala. Namesto ovratnika je imela okoli vratu črno žametasto ovratnico. Vse to je še povečevalo strogost njenega obraza. Dolga ravna palica iz ebenovine, na katero se je pri hoji opirala, je stala naslonjena ob naslanjač na njeni desni.

Tante Lora mi je polglasno, toda istočasno strogo rekla, da, celó naravnost očitajoče, da je zvedela od svoje nečakinje — v mislih je imela hišno gospodarico — o moji jutranji aferi.

Prihadnjič naprej

V I S O K N A R A V N I P R I R A S T E K

V slovenskem tisku sem pred kratkim bral poročilo o razpravi, ki jo je poslanka Anica Kuhar podala na seji zbora narodov 26. februarja letos. Iz poročila povzemam odstavek, ki je zanimiv, zato ker govori o naravnem prirastku v Sloveniji in Jugoslaviji.

»Opozoriti želim na še en problem — so besede slovenske poslanke — ki v dosedanjem gradivu ni dobil ustreznega prostora in ustrežne obravnave. Gre za vprašanje naravnega prirastka. Ta prirastek znaša pri nas (v Jugoslaviji op. pisca) po podatkih iz leta 1968

10,4 promile in je na vrhu evropske lestvice. Toda podatek dobiva dimenzije za našo oceno, če ga pogledamo po posameznih področjih. Medtem ko ima AP Vojvodina najmanjši prirastek — 4,5 promile, ima Hrvatska 5,3, Slovenija 6,9 in Srbija 9,1 promile naravnega prirastka. V SR Črni gori pa znaša ta prirastek 14 promile, v BiH 16,6, v Makedoniji 17,8 in v Kosovem in Metohiji 28 promile, torej 2,7-krat več, kot je jugoslovansko poprečje.« (t. j. 4,1-krat več kot je slovenski prirastek op. pisca)

Ta podatek povzemam brez ko-

mentarja. Toda za nas bi bilo vendarle zanimivo vedeti tudi, kolikšen je naravni prirastek v slovenski skupnosti v zamejstvu. Bojim se, da bi bila slika kar precej porazna. Marsikdo je že govoril o južnotirolskem »paketu« v zvezi z našo manjšino. Toda zdi se mi, da Nemci na Južnem Tirolskem rešujejo svoje manjšinske probleme predvsem z družinami, ki imajo po pet, osem in deset otrok, medtem ko so pri nas ravno majhne družine z enim ali dvema otrokoma narodnostni problem številka ena.

KONDOR

ZLATI JUBILEJ SLOVENSKE UNIVERZE

Častni doktorat, ki so ga podelili ob zlatem jubileju slovenske univerze in s tem njene teološke fakultete tržaškemu teologu msgr. dr. Jakobu Ukmarju, ni samo priznanje kulturnemu in znanstvenemu delu našega ožjega sorojaka, marveč priznanje vsemu kulturnemu in znanstvenemu prizadevanju slovenskih ljudi, ki v osrednji domovini, v zamejstvu in daleč po svetu tesno povezujejo slovenstvo v enoten kulturni in znanstveni prostor.

Raztreseni udje slovenskega občestva takšna priznanja potrebujejo, da lahko vztrajajo pri obrambi podedovanih višin slovenskega izročila, ki se je ohranilo kljub ostremu trenju z močnejšimi in ne vedno prijazno razpoloženimi sosedi. To je v nagovoru na slavljenca msgr. dr. Ukmarja pravilno poudaril promotor, mariborski pomožni škof in profesor bogoslovja dr. Vekoslav Grmič, ko je dejal, da je za podeljeni častni doktorat merodajen poleg njegovih zaslug na kulturnem in znanstvenem področju še razlog, ki temelji na njegovi narodni zavednosti in neustrašenosti v borbi za pravice malega naroda, ki je bil vedno v nevarnosti za svoj obstanek.

In v tej borbi za svoj obstanek je ogroženi slovenski narod v najtežjih trenutkih svoje zgodovine vedno zahteval kot svoj najvišji smoter svojo, slovensko univerzo. Slovenski voditelji v preteklosti so se pravilno zavedali dejstva, da si prav z utrjevanjem kulturnega in znanstvenega udejstvovanja utirajo ponovno pot v svobodo, kjer si bo slovenski narod spet »svobodno volil kneze in postavke«.

Zametke tega hotenja po kulturnem in znanstvenem uveljavljanju ugotovimo lahko na eni strani v povezovanju dela najvidnejših kulturnikov in znanstvenikov, ki nam je dalo Akademijo delavnih v tistem obdobju, ko so dobili Italijani v Rimu svojo Arkadijo, na drugi strani pa v že smotrno organiziranem višjem šolstvu, ki je imelo v jezuitskem kolegiju v Ljubljani, in še prav posebno v njegovi teološki in filozofski fakulteti, zametek moderno zamišljenega univerzitetnega študija na slovenskem ozemlju.

Jezuitski kolegij so ustanovili l. 1595 tudi v Ljubljani z namenom, da bi zavrlji prodirajoče protestantsko šolstvo na ozemlju, ki je bilo podrejeno katoliškimi Habsburžanom.

Notranji ustroj študija v jezuitskih kolegijih je bil urejen s slovito »Ratio atque institutio studiorum societatis Jesu«, ki jo je l. 1599 izdal general reda Clemens Aquaviva. »Ratio« ureja višji študij od prvega razreda gramatike do teologije, ureja zunanje delovanje kolegijev, ima določbe o promocijah, o izpitih itd. Bila je torej za Slovenijo in deloma tudi za Hrvaško, kjer so bile šole izključno v jezuitskih rokah, zakonit okvir celokupnega šolstva.

»Ratio« je razločevala nižje in višje jezuitske kolegije: »scholae inferiores et altiores«. Višji kolegiji, ka-

kršna sta bila kolegija v Parizu in Oxfordu, so izvajali učni načrt nižjih in višjih šol hkrati, torej načrt gimnazije in deloma univerze, kot jo danes pojmujemo.

Študij na nižjih šolah je trajal šest let. Razredi so bili: classis infima ali elementaris, principia, gramatika, syntaxis, humanitas ali poetica in rethorica. V teh razredih so učili prvenstveno razne jezike. Nato so se študentje učili dve ali tri leta filozofije.

Filozofski študij je bil prvotno posvečen tako imenovanim »septem artibus«. To so: gramatika, dialektika-retorika, aritmetika, geometrija, astronomija in muzika, ki so bili predmeti artistske fakultete, nekake predhodnice pravega višjega šolstva. Artistska fakulteta je bila »ceterarum facultatum alma mater«, torej pripravnic za študij teologije, prava in medicine.

V filozofskih tečajih jezuitskih kolegijev so poučevali logiko in dialektiko, matematiko, fiziko, metafiziko, etiko in kazuistiko, to je oni del moralne filozofije, ki se ukvarja z reševanjem najglobljih problemov naše vesti.

Na ljubljanskem kolegiju so ustanovili te stolice po stopnjah, ker so pri tem jezuiti naleteli l. 1596 na resne ovire sovražno razpoloženih deželnih stanov.

Kolegij je bil popoln že l. 1604. Leta 1628 naletimo že na profesorje kontroverz in l. 1633 tudi na dva profesorja kazuistike poleg ostalih šestih profesorjev gramatične humanistične skupine. L. 1651 dobimo profesorja moralne teologije in l. 1655 profesorja logike in dialektike. L. 1695 ločimo v Ljubljani že nižje in višje šolstvo. Tedanji zapiski namreč izrecno navajajo »scholae humaniores« in »scholae superiores«. L. 1712 dobimo imena profesorjev cerkvenega prava, kazuistike, metafizike, logike in matematike.

Nekoliko kasneje naletimo v ljubljanskih jezuitskih dokumentih na izraze, kot na pr. »auditores philosophiae«, »auditores primi et secundi anni« in »auditores matheseos«. Kolegij se tedaj preimenuje v akademijo.

Iz teh podatkov je dovolj jasno razvidno, da smo imeli v Ljubljani na koncu XVII. in v začetku XVIII. stoletja v jezuitskem kolegiju tudi filozofski in teološki študij, seveda v tedanjem pomenu besede in po tedanjem ustroju višjega šolstva.

O višješolskem oziroma univerzitetnem značaju filozofskega in teološkega študija na jezuitskem kolegiju v Ljubljani se je razvila v zadnjih sto letih zanimiva polemika. Že J. Nečasek v delu »Geschichte des Laibacher Gymnasiums«, objavljenem l. 1859, in A. Dimitz v delu »Geschichte Krains von der ältern Zeit bis auf das Jahr 1813, objavljenem leta 1876, sta ta univerzitetni značaj dokazovala in skušala utemeljiti. Po njunih stopinjah je stopal tudi dr. J. Polec v svojem temeljnem delu o tem vprašanju: Ljubljansko višje šolstvo v preteklosti in borba za slovensko univerzo, objavljenem

ob desetletnici sedanje univerze, t. j. leta 1929. Polec namreč v tem delu zatrjuje, da so imele jezuitske visoke šole značaj univerze, ker so imele pravico podeljevanja naslovov doktorja filozofije oziroma teologije. V nobenem arhivu pa ni izsledil listine, ki bi to njegovo prepričanje tudi znanstveno dokazala. Prepričan je bil, da smo imeli za ljubljanske jezuitske visoke šole posebno papeško bule. Ker pa te bule ni nikjer izsledil, je bil uverjen, da je zgorela ob usodnem požaru starega ljubljanskega semenišča leta 1711.

Leta 1947 sem se tudi sam zanimal za to zadevo. Zgodovinar jezuitskega reda, Francoz pater Lamalle, mi je pojasnil, da so prišli pred leti k njemu z istim vprašanjem kot jaz tudi zastopniki olomuške univerze. Kar je pojasnil glede Olomuca, velja po njegovem strokovnem mnenju tudi za Ljubljano. Olomuški in ljubljanski jezuitski kolegij sta imela pravico podeljevanja doktorskih naslovov. Te pravice si nista pridobila s posebno »ad hoc« izdano papeško bule, kot je sodil dr. J. Polec, ampak na osnovi splošne bule papežev Pija IV., Pija V. in Gregorija XIII. Na podlagi teh dveh bul je imel prefekt ljubljanskega jezuitskega kolegija pravico podeljevanja naslovov doktorja filozofije ali teologije vsem absolviranim študentom kolegija.

V knjižnici jezuitskega reda je pater Lamalle dal na razpolago ogromno delo belgijskega jezuita Karla Sommervogla, ki je v svoji *(Bibliothèque de la Compagnie de Jésus)* napisal zgodovino svojega reda v večjem številu knjig velikega leksikonskega formata razdeljen v bibliografsko in zgodovinsko skupino.

Prva knjiga prvega dela »Bullarium et Compendium Privilegiorum« ima na straneh 34, 44 in 76 bule papežev Pija IV., Pija V. in Gregorja XIII., ki so sankcionirale pravico jezuitskih kolegijev do podeljevanja doktorskih naslovov.

Tretja knjiga prvega dela »Index generalis — Gradus in Societate« pa navaja na strani 627 nekaj podatkov o ljubljanskem jezuitskem kolegiju.

V seznamu krajevnih imen (IV. knjiga I. dela) je Ljubljana navedena kot »Laybach«. Na strani 1580 I. dela IV. knjige pa sem našel naslove raznih disertacij, profesorjev - promotorjev in doktorjev ljubljanskega jezuitskega kolegija. Te svoje izsledke sem objavil v Posebnem izvestju državnega učiteljskega »A. M. Slomšek« s slovenskim učnim jezikom v Trstu leta 1968.

Dr. A. Polec poroča v že omenjenem delu, da hrani Univerzitetna knjižnica v Ljubljani razne razprave in disertacije slušateljev jezuitskega kolegija, čeprav mu ni bilo znano nobeno ime promoviranca kolegija.

Zavedam se, da smo glede tega napravili korak dalje. Preseneča pa me, da dr. Fran Zwitter v uvodni študiji Višje šolstvo na Slovenskem do leta 1918 v zborniku Petdeset let slovenske univerze v Ljubljani, ki je izšel pred kratkim, jemlje te izsledke z veliko skepsa na znanje in jih celo pobija, češ da takšne teze niso bile nič neobičajnega (!). Pri mojih izsledkih pa mu vzbuja pozornost dejstvo (stran 26), da glede trinajst primerov tez trikrat omenjam kandidate, ki so bili slušatelji drugega letnika filozofije. Dr. F. Zwitter pri tem namreč pozablja, da je imel ljubljanski jezuitski kolegij samo dva letnika filozofije.

Svoj čas je zadeva brezplačnega podeljevanja doktorskih diplom v jezuitskih kolegijih povzročila mnogo

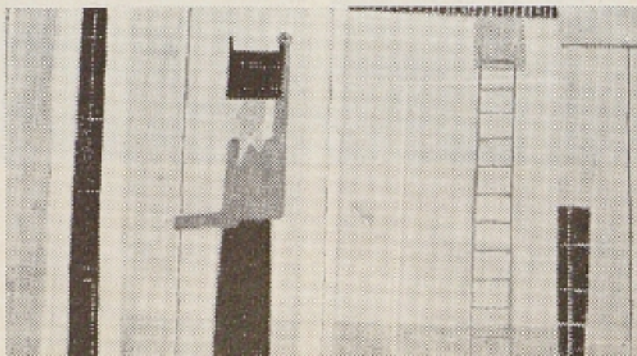
hrupa in nerazporejenosti v posvetnih znanstvenih krogih, zlasti v Franciji. Danes pa lahko kritično presojamo to zadevo s čisto drugačnega zrelišča, zlasti če upoštevamo zgoraj omenjene papeške bule, ki so dajale generalu jezuitskega reda oziroma po njem pooblaščenim prefektom jezuitskih kolegijev pravico:

- 1) podeljevanja doktorskih naslovov profesorjem jezuitskih kolegijev, ne da bi ti kdaj obiskovali kakšno univerzo; zadostoval je namreč študij v jezuitskih kolegijih;
- 2) pravico zahtevati od vseh univerz, da podelijo doktorski naslov profesorjem jezuitskih kolegijev, ne da bi se ti morali podvreči vsem določbam o frekvenci, plačevanju taks itd.;
- 3) in končno še pravico brezplačnega podeljevanja doktorskih naslovov vsem študentom jezuitskih kolegijev, ne da bi ti morali prej polagati kakršenkoli izpit na državnih univerzah.

Po mojem skromnem mnenju ni namreč vseeno, ali se lahko sklicujemo na 50-letno ali pa na 375-letno tradicijo višjega šolstva na Slovenskem, zlasti če upoštevamo, da je po razpustu jezuitskega reda leta 1773 vodstvo filozofske in teološke fakultete jezuitskega kolegija prevzela posebna državna študijska komisija in da so morali od leta 1780 dalje študentje bogoslovne fakultete v Ljubljani hoditi študirat v Gradec. Leta 1785 so ukinili tudi ljubljansko filozofsko fakulteto zaradi svobodomiselnih nazorov, ki jih je propovedoval njen profesor logike Andrej Novak. Odtlej se je začela srdita borba vsega slovenskega naroda za lastno univerzo. Francoska Ilirija je v letih 1809-1813 dala Slovencem popolno univerzo. Po ponovni avstrijski zasedbi Ljubljane so to popolno univerzo z vsemi fakultetami, kot so jih imele francoske univerze, razpustili. Ljubljana je ohranila samo filozofski nepopolni študij ter medicinsko in kirurško šolo. Matej Ravnikar je sprožil borbo za spopolnitev filozofskega študija in ustanovitev pravne fakultete. Vsi naporji v tem smislu zlasti po letu 1848 pa so bili zaman, ker se je dunajska vlada vedno sklicevala na finančne težave za njihovo uresničitev. Dosegli smo le nekaj pravnih predavanj, ki so imela neposredno zvezo s praktičnim življenjem, t. j. iz javnega in kazenskega prava, pa tudi ta predavanja so trajala le eno leto.

Borba za slovensko univerzo je bila rešena šele leta 1918 z razsulom habsburške monarhije, ko je slovenski narod dosegel narodno svobodo in politično samostojnost.

Lojze Spacal: Oprema knjige Slavka Vuka

OBČUTENA VELIKA NOČ BREZ PRAZNOVANJA

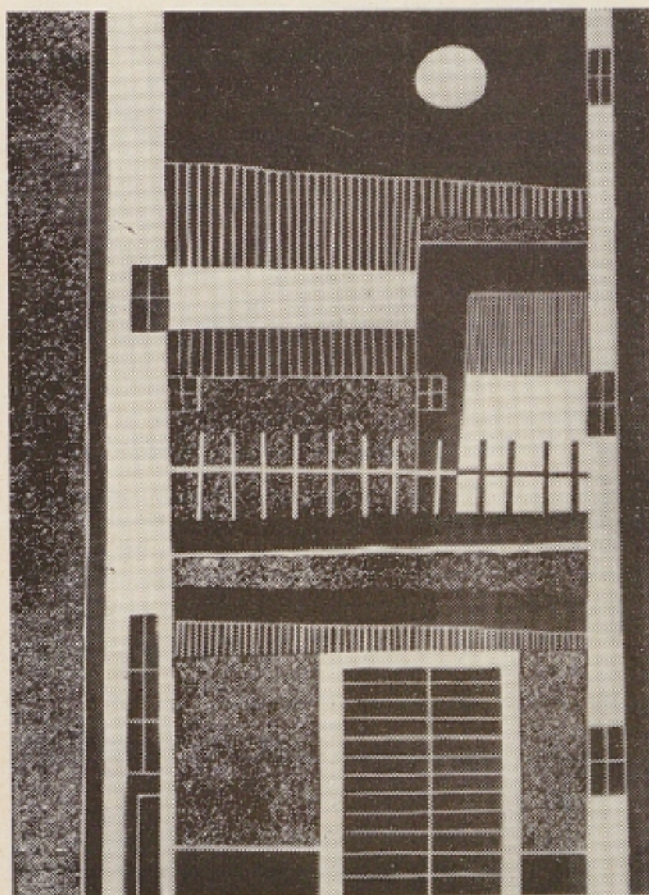
Ob začetku leta 1941. so me z mnogimi iz našega mesta odgnali na otok Tremiti San Domino v internacijo. Tam so me vselili v večjo staro zidano barako. Ob mojem prihodu je bila ta že natrpna z vseh vrst deportiranci različnih političnih mišljenj, narodnosti in poklicev, v starosti od sedemnajstih let naprej. Vendar pa nas je bila dobra polovica primorskih Slovencev in istrskih Hrvatov. Iz te barake so me malo pred Veliko nočjo premestili v gornji del otoka, kjer je bila nova policijska zgradba in kaka desetina hišic. Trem iz zidane barake so dodelili sobo, prostorno kakih pet kvadratnih metrov, v eni izmed teh hišic. To sta bila poleg mene še Berto iz Padgore pri Gorici in neki Virgilio iz okolice Genove.

Bilo je to kmalu po razpadu Jugoslavije in v začetku za Italijo nesrečne vojne proti Grčiji, kar je znatno poslabšalo redno oskrbovanje otoka, ki je bil daleč v Ja-

dranskem morju. Redno smo lahko kupili samo 150 gr. črnega kruha na dan. Navadno si dobil v otoški trgovinici le star bob in še ta črviv, čebulo in včasih še nekaj marmelade. Tako smo si morali za priboljšek nabirati travo in divja zelišča po otoku ter kuhano jesti brez zabele.

V takem vzdušju smo vsak po svoje občutili Veliko noč brez slehernega slavlja. Zjutraj smo se po apelu vrnili vsi trije v sobico in žalostno posedli po pogradih, nemo strmeč predse. Tedaj se je nenadoma dvignil Virgilio, stopil do kota in dvignil pritrjeno ruto. Z veselim iznenadenjem se je pod njo pokazal oltarček s sveto podobico Odrešenika. To malo presenečenje nas je predramilo iz otopenosti, da smo pričeli živahno obujati spomine na doživete Velike noči, vsak v svojem kraju. Prvi je pričel Berto, rekoč: »Jaz sem bil obsojen od fašističnega posebnega sodišča na pet let. Po mnogih ječah Italije smo tedaj imeli vsaj boljše kosilo, pa tudi pakete smo dobivali za praznike.« Pa ga je kmalu prekinil Virgilio: »Kaj bi govorili o ječah. Povejmo si raje, kaj smo lepega doživeli na take praznike.« In Berto je vedreje nadaljeval: »Saj res. Mislim, da je bila moja najlepša Velika noč, ko sem nekaj dni pred njo odsedel svojo krivično kazen in se vrnil domov v Podgoro, ki se mi je po tolikih letih ječe zdela svetlejša, polna ljubečih obrazov, žarečih od prazničnega razpoloženja. In ko sem bil po maši v gostilni sredi domačih pevcev, mi je izrekel toplo dobrodošlico kot junaku za svobodo sam župnik Stanko Stanič.« Pri tem mu je pobožni Virgilio vpadel v besedo, ihtoč: »Si, da noi, per Pasqua, per resurrezione del nostro...«, a je hlipajoč obnemel, prevzet od spominov ter si le brisal debele solze. Videl sem, da je vrsta na meni in pričel sem kot v sanjah posegati v svojo zgodnjo mladost. Pripovedal sem, kako je bilo prelepo, ko smo v družini po vstajenju pričakovali mater, da je prinesla od žeganja jedi in jih postavljala na mizo ob prisotnosti očeta, ki je sedel na častnem mestu, mi smo pa spoštljivo čakali, da je pričel moliti Oče naš in smo mu glasno odgovarjali. Šele ko smo použili rezinico hrena v spomin na Kristusovo trpljenje, smo se pričeli gostiti z velikonočnimi dobrotami: s pršutom, maslenim kruhom, potico, pirhi in pomarančami. Smo pa slednje raje shranili, da smo se potem šli sekanje z novčiči v pomaranče in pecanje pirhov, kar je bilo višek velikonočne zabave. Polem sem jim pravil, kako sem doraščal in se je tem zabavam pridružilo še cerkveno petje, ki ga kot pevec tako ljubim. Pa sta se ob tem moja sojetnika razveselila in me zaprosila, naj zapojem kako velikonočno pesem. Pa sem jima rad ustregel, ker sem čutil potrebo, da dam duška svojim prijetnim občutkom. In zapel sem sebi in njima v uteho z glasom, polnim bodrečega upanja: »Jezus, premagovavec groba.«

Lojze Spacal: Kraška hiša

PRORAČUNI IN PETLETKA OBČINE TRST

Zdravje in blaginja! To voščilo slišimo iz dneva v dan, a sola nas o teh dveh bistvenih življenjskih potrebah pouči, žal, malo ali nič; slehernik pa seveda ne more na medicinsko ali ekonomsko fakulteto.

Vsako leto beremo o proračunih občin, pokrajin, dežel in države, a koliko davkoplačevalcev je zmognih o tem izreči strokovno oceno ali vsaj v razlagah strank ločiti stvarnost od demagogije?

KRAJEVNE FINANCE

Servisi ali storitve občinske uprave so — kot učijo ekonomisti — odvisni zlasti od naslednjih činiteljev:

1. od želja prebivalstva, ki te izraža preko izvoljenih predstavnikov;

2. od gospodarskih sredstev, s katerimi občina razpolaga za kritje stroškov za storitve; ta sredstva so odvisna tudi od gospodarskega stanja prebivalstva;

3. od podpore države, ki lahko vsili razne storitve ter mora nato nuditi potrebna sredstva.

Prvi kriterij je političen ter je utemeljen, kadar so za to resni socialni razlogi. Vedno je odprta nevarnost, da zgolj političen kriterij zdrsnje v bolj ali manj priložnostno demagogijo.

Drugi kriterij je gospodarski. Za pobijanje skušnjav megalomanije v javnem sektorju se je treba zavedati temeljnega dejstva, da so storitve in investicije javnih ustanov, všteti občine, dopolnilno in spodbujanje zasebnih investicij in storitev po potrebah narodne skupnosti; nikakor ni in ne sme biti njihov cilj uničevanje zasebne pobude ter večanje davčnega pritiska za kritje kroničnih proračunskih primanjkljajev.

Avtor začetnega osnutka prve italijanske petletke prof. Saraceno je svojčas na Levantskem velesejmu v Bariju opozoril: »Če bi smatrali javne investicije

na proizvodjalnem področju za alternativo in ne za dopolnilo zasebnih investicij, bi nakazali katastrofalno linijo gospodarske politike za italijanski Jug.»

Ekonomski zakoni so tudi v javnem sektorju obvezni zlasti za tako imenovana avtonomna podjetja, na primer za tržaški Acegat. Občine morajo v proizvodnji javnih storitev iskati najugodnejšo proizvodjalno kombinacijo enako kot zasebna podjetja, da čimbolj znižajo breme, katero je treba porazdeliti med davkoplačevalce. Pogled čez mejo nam pokaže, da se v Jugoslaviji podjetja — ki so v rokah delavskih kolektivov — prav nič ne pomišljajo na primer odpraviti nerentabilne proge.

»Dohodki — opozarja De Viti de Marco — postavljajo meje izdatkom in ne obratno. Sklep za proizvodnjo javnih storitev vedno predpostavlja obstoj kritja za zadevne finančne potrebe.»

Če ljudje govorijo »openski tramvaj je bil aktiven, dokler je bil v zasebnih rokah, a je postal po prehodu v občinsko upravo pasiven,« ne gre samo za sum o deficitu, marveč za veliko bolj resno stvar, to je za nezaupanje prebivalstva do javnih podjetij in s tem posredno do same občinske uprave.

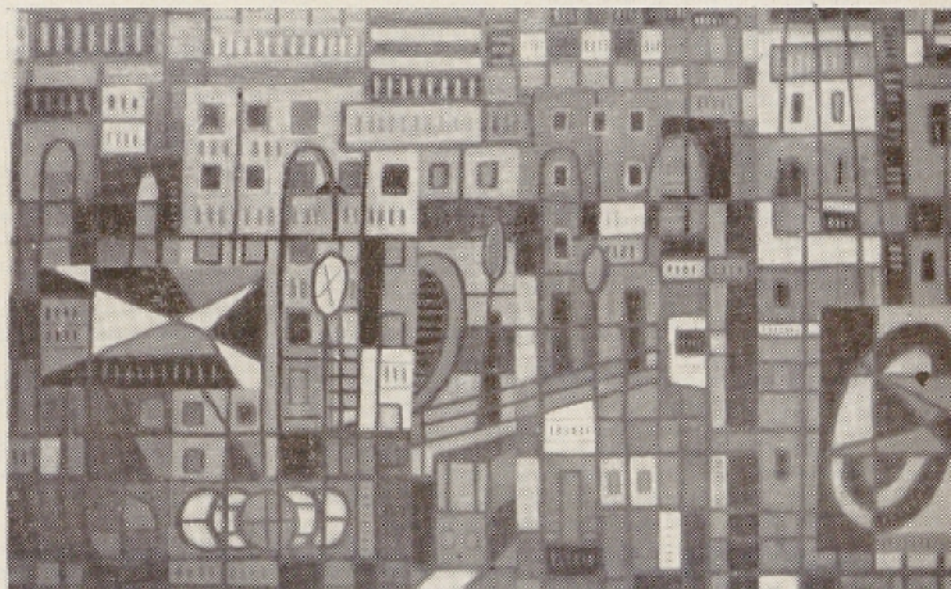
Rešitev omenjene problematike je sicer težka, toda zaradi tega nič manj nujna. Občinske uprave morajo še pred prošnjo za državno pomoč čimbolj izkoristiti tako imenovane notranje rezerve, katere Bresciani Turrone povzema v naslednjih načelih: preprečiti potratu materiala, znanstveno umno organizirati delo, nadzorovati storilnost uradov, preračunati z računovodskimi in statističnimi metodami stroške servisov.

Mislím, da bi tudi tržaška občinska uprava lahko še marsikaj prihranila s premestitvijo osebja po potrebi iz enega sektorja v drugega (bodisi s poklicno prekvalifikacijo) ter s sistematičnim bojem proti birokraciji in proti potratu materiala (na primer pri Acegatu). Točni dolgoročni načrti preprečijo izdajanje ukazov in protiukazov, ki so eden izmed vzro-

LOJZE SPACAL

To številko smo okrasili z reprodukcijami grafik ak, slikarja Lojzeta Spacala. Želeli bi, da bi bolj spoznali čudovita dela tega umetnika, ki živi med nami in je znan v svetu umetnosti kot redkokateri slikar.

Lojze Spacal: Mesto

kov potrat. Glede tega je pozitivno dejstvo ravno gospodarska petletka 1967 - 1971.

Za političnim in gospodarskim kriterijem je treba vzeti v pretres posege države.

Zaskrbljenost vzbujajo številke objavljene o tržaških financah, kot so na primer predvideni izdatki gospodarske petletke 1967 - 1971 v znesku 15.322,2 milijona lir ali primanjkljaj občinskega proračuna 1970 v znesku 5.593 milijonov ali davčni pritisk v Trstu, ki je že dosegel 28.307 lir na prebivalca ali dvakrat toliko, kot znaša vsedržavno povprečje.

Vendar mora slehernik prevzeti svoj delež odgovornosti ali konkretno država za zadolženost krajevnih teritorialnih ustanov (občine, pokrajine), ki je lani dosegla »falimentarno vsoto« 8.500 milijard lir. Za ozdravljenje krajevnih financ še ne zadošča zakon štev. 964 z dne 12. decembra 1969, ki vsebuje kreditne olajšave za občine in pokrajine; posojila bodo namreč dalje služila za kritje proračunskih primanjkljajev namesto za investicije. Upajmo, da bo

morda prinesla ozdravljenje splošna davčna reforma, ki je predvidena za leto 1972.

Glede davčnih utaj — katerih zmanjšanje bi povečalo javne dohodke — pa sem mnenja, da je potrebno delo na dveh frontah: izobraževanje financerskih kadrov, ki naj odkrivajo utajevalce, ter vzgoja ali moralizacija prebivalstva, da se bo zavedalo, kako je goljufanje skupnosti v zadnjih posledicah goljufanje samega sebe.

BILANCA

Sedanji knjigovodski prospekt bilance države ter krajevnih teritorialnih ustanov (občine, pokrajine, dežele) temelji na Curtijevem zakonu iz leta 1965. Po tem zakonu zdaj tudi finančno leto sovpada s sončnim letom.

Klasifikacija dohodkov in izdatkov tržaške občine za leto 1970 je po splošnem prospektu naslednja:

D O H O D K I :

Domnevni upravni presežek ob koncu leta 1969		640.000.000
I. dohodki od davkov	7.921.651.000	
II. dohodki od soudeležbe pri državnih davkih	1.313.987.000	
III. izvendavčni dohodki	2.843.192.000	
državni prispevek	1.488.800.000	
Skupaj	13.567.630.000	13.567.630.000
Tekoči izdatki	17.557.886.000	
Razlika (navzgor)	3.990.256.000	
IV. dohodki od prodaje in amortizacije imetja, od prenosov kapitalov in od vrnitve posojil		366.732.000
V. dohodki od najema posojil, od tega 4.104.221.000 lir za kritje primanjkljaja		6.870.921.000
Skupaj		21.445.283.000
VI. posebno računovodstvo (protivstavi)		14.734.000.000
Skupaj dohodki		36.179.283.000

I Z D A T K I :

I. Tekoči izdatki / obvezni izdatki	17.389.422.000	
poljubni izdatki	168.464.000	
Skupaj	17.557.886.000	17.557.886.000
II. Investicije		2.934.050.000
III. Izdatki za vrnitev posojil		953.347.000
Skupaj		21.445.283.000
IV. posebno računovodstvo (protivstavi)		14.734.000.000
Skupaj izdatki		36.179.283.000

Po pravilih dvojnega knjigovodstva mora biti bilanca v prospektu uravnovešena (izdatki = dohodki) ter zaradi tega formalizma prenesemo primanjkljaj na stran dohodkov. Efektivne občinske dohodke tako rekoč v celoti porabijo za uslužbenca, katerih je bilo npr. leta 1969 3.264. Tako so leta 1962 potrošili za uslužbenca 91,1 odst. efektivnih občinskih dohodkov, leta 1963 99,4 odst., leta 1964 106,2 odst., leta 1965 95,8 odst. in leta 1966 91,6 odst. In zadnja leta se položaj ni spremenil.

Tekoči izdatki služijo za poslovanje in vzdrževanje, a investicije za povečanje javnega imetja.

Primanjkljaj v proračunu tržaške občine za leto 1970 znaša 5.593.021.000 lir (1.184.719.000 več kot leta 1969) ter ga bo občinska uprava — kot je razvidno iz splošnega prospeta — krila predvsem s posojili (4.104.221.000 lir) in delno z državnim prispevkom (1.488.800.000 lir).

Civilni zakonik (člen 2424) predpisuje, da morajo biti bilance ne samo verodostojne, ampak tudi jasne; prepovedana je izravnava postavk, ker bi vodila v zakrinkavanje gospodarskega položaja podjetja. Kako daleč smo od tega predpisa, posredno dokazuje že dejstvo, da so ustanovili posebno kolajno, katero podelijo podjetju z najbolj jasno bilanco.

Zgled bi morale dajati zlasti javne ustanove. Slednje pa običajno grešijo že s tem, da so njihove bilance zgolj finančne, ne pa ekonomske: Finančne

bilance so tako rekoč le dolg seznam izdatkov, ki bolj malo pove. Nasprotno pa ekonomska bilanca vsebuje med drugim amortizacijo naprav in opreme, kar jasneje predoči dejansko gospodarsko stanje podjetja. Za tržaški Acegat so že lani trdili, da ima dolgove v znesku 10.800.000.000 lir; ta vsota se utegne baje potrojiti s preureditvijo plač in socialnega zavarovanja ter z nakupom moderne opreme. Ekonomska bilanca bi morala pojasniti, koliko je odpisana sedanja oprema, kakšna je ocena materiala v skladiščih, kako je s tako imenovanimi notranjimi rezervami (birokracija, odpadki, potrata).

Nadalje mora ekonomska bilanca predočiti enotni strošek za enoto proizvodnje. Ne zadošča — na primer — splošna trditev, da se z mehanizacijo, ki stane stotine milijonov, prihrani na času in osebju. Preračunati je treba na krajsi in daljši rok rentabilnost enega in drugega sistema in nato s kontrolo preprečiti, da občinsko osebje ne bo ostalo enako številno ob ogromnem povečanju izdatkov za mehanizacijo.

Tržaška občinska uprava je lani obljubila, da se bo število uslužbencev v 4 letih zaradi mehanizacije zmanjšalo za 260, dejansko pa proračun za leto 1969 (obračuna še ni!) vsebuje 290 milijonov lir za povečanje izdatkov za osebje.

Mislím, da moramo vsi — od davkoplačevalcev do občinske uprave — iskati izhod iz sedanjega koč-

ljivega položaja, ker okrog 30 milijard lir dolgov (primanjkljaji občine in Acegata ter posojila za petletko) vodi na daljši rok v »bankrot« zaradi težkega odplačevanja anuitet (posojeni kapital in obresti).

GOSPODARSKO PROGRAMIRANJE

Proračun 1970 spada v okvir občinske petletke 1967-1971. Splošni prospekt petletke je po »verifikaciji« sredinsko-levičarskih strank v letošnjem januarju naslednji:

	P E T L E T K A (MILIJONI LIR)					
	1967	1968	1969	1970	1971	
Preustrojitev upravne službe	200	—	80	60	60	
Urbanistika	577	77	200	50	100	
Voznost cest	3.900,4	238	1.066,1	1.140,8	898,3	557,2
Kanalizacija	2.162	577	500	815	110	160
Razsvetljava	758,7	192	—	92,5	449,5	25
Javno zelenje	1.042,6	95,6	225	12	20	690
Kultura	161,2	—	22,2	41	98	—
Šole	2.263	518	463,9	644,1	417	220
Ljudska stanovanja	810	135	—	450	225	—
Športne naprave	270,3	—	67,3	130	14,5	58,5
Mestni upravni centri	100	—	20	20	30	30
Prehranska služba in mestni redarji	190	—	40	75	75	—
Pokopališča	1.373,7	433,7	890	50	—	—
Pogrebni prevozi	65	—	5	60	—	—
Kopališča	60	—	—	60	—	—
Kmetijstvo	285	—	—	45	90	150
Ekonomija	13	—	—	—	13	—
Openski tramvaj	100	—	—	—	50	50
S k u p a j	14.331,9	2.266,3	3.499,5	3.865,4	2.600	2.100,7
Mestna snaga	990,4	15	221	395	216,7	142,7
S k u p a j	15.322,3	2.281,3	3.720,5	4.260,4	2.816,7	2.243,4

(porast za 628,4 v primeri z »verifikacijo« leta 1969)

Tržaška občinska uprava je v uvodu k petletki pošteno priznala, da njena gospodarska petletka 1967-1971 ni plan za celotno mestno gospodarstvo, ampak samo načrt za njeno delovanje. Vendar občina želi s svojim načrtom igrati važno vlogo pri gospodarskem in socialnem razvoju mesta.

Bolj kot za pravi načrt — dodaja občinska uprava — gre za osnutek načrta, ki pa je primerno premišljen za doseg temeljnih ciljev pri »gradnji mesta« po preciznih linijah gospodarskega in socialnega razvoja ter za prilagoditev občinskih storitev novim potrebam skupnosti. Kljub temu ostaja občinski načrt izven tipičnega modela strogega gospodarskega programiranja; seveda to priznanje občinske uprave še ne pomeni odprave številnih hib, katere takšen načrt vsebuje.

Gospodarsko programiranje ima zlasti dva cilja: povečanje zaposlitve in porast narodnega dohodka na prebivalca; ti dve vprašanji sta med seboj povezani, ker porast narodnega dohodka omogoči večje investicije in s tem hitrejše ustvarjanje novih delovnih mest.

Prvo poglavje zakona šteje 685 z dne 27. julija 1967 pravi, da je mogoče povzeti cilje programiranja v premaganju sektorskih, ozemeljskih in socialnih neravnovesij, ki so še vedno značilna za italijanski gospodarski razvoj, in sicer s pomočjo politike, ki stalno teži k polni zaposlitvi ter k višji in bolj človečanski valorizaciji delovnih sil, kar je stalna obveznost programiranja.

Drugo poglavje zakona dodaja, da hoče gospodarsko programiranje razvoj narodnega dohodka po stopnji, ki bo omogočila polno zaposlitev vseh delovnih sil, to je razvoj po letnem povprečju 5%. Nadalje programiranje teži k pospešenju razvojnega ritma kmetijske proizvodnje, tako da bo v širši meri zadovoljila naraščajoče notranje povpraševanje in porast izvoza; kosmata proizvodnja v kmetijstvu se mora povečati povprečno na leto za 2,8 do 2,9%. Po drugi strani je treba zmanjšati razliko med dohodki v kmetijstvu in izven kmetijstva in sicer s povečanjem proizvodljivosti ter s skrčenjem podzaposlenosti v kmetijstvu.

Vprašanje zaposlitve in narodnega dohodka je boleča točka tržaškega gospodarstva. Leta 1967, ob začetku tržaške petletke, se je narodni dohodek povprečno v Italiji povečal za 8,3% in v Trstu samo za 4,9%. V letih 1951 - 1967 se je narodni dohodek povprečno v vsej Italiji dvignil za 290,5%, a v tržaški pokrajini — ki je bila na zadnjem mestu v državi — samo za 150,1%.

Zaposlitev v Trstu je v letih 1966-1969 padla za okrog 10.000 ljudi. Konec leta 1966 je bilo zaposlenih 97.767 oseb, leta 1967 88.434, leta 1968 87.562 in leta 1969 88.390.

Pri zaposlitvi, ki je padla zlasti v industriji zaradi zaprtja ladjedelnice sv. Marka, smo Slovenci še bolj prizadeti kot Italijani. Iz ljudskega štetja osrednjega statističnega urada ISTAT leta 1961 je razvidno, da je bilo 51% slovenskega aktivnega prebivalstva zaposlenega v industriji proti 33% italijanskega aktivnega prebivalstva. Po drugi strani se je dvignilo število zaposlenih v javni upravi, kjer je po omenjenem ljudskem štetju 15% italijanskega aktivnega prebivalstva in samo 6% slovenskega.

Po odločitvi Medministrskega odbora za gospodarsko programiranje CIPE o Sv. Marku se nadaljuje zaradi naraščanja mednarodne trgovine »boom« v svetovnem ladjedelništvu. Konec lanskega leta so ladjedelnice izročile ladjarskim družbam 1.084 novih ladij za več kot 29,7 milijona ton, kar je nov rekord v zgodovini ladjedelništva. Narašča število ladij s turbinami (v letih 1967-1969 od 3,07 na 13,13 milijona ton), medtem ko pada število ladij z Dieslovimi motorji (v letih 1967-1969 od 19,99 na 16,59 milijona ton), kakršne bo izdelovala tovarna »Grandi Motori« v Boljuncu.

Velja tudi spomniti, da je švedska ladjarska skupina »Jepsen« te dni naročila pri ladjedelnici v Pulju dve orjaški tovorni ladjji po 265.000 ton vrste »ore-oil carriers« (za prevoz rud in surovega petroleja). Končali ju bodo v letih 1972-1973.

Tržaška občinska uprava sicer ni odgovorna za odločitve rimskih oblasti, vendar je sestavljena iz vsedravnih strank, ki morejo in morajo v parlamentu in vladi posredovati v korist tržaškega gospodarstva. Razmah gospodarstva bo prinesel občini

večje dohodke za izvajanje petletke; zgolj zadolževanje — kot rečeno — vodi v polom.

Pri gospodarskem programiranju je bistveno tako imenovano načelo prioritete: prednost morajo imeti objektivno najnujnejše potrebe, ki morajo prevladati nad politično demagogijo, katera je nevarna zlasti v volilnih obdobjih. Za »javno zelenje«, ki je sicer koristno, a je neproduktivno, občinska petletka predvideva kar 1.042,6 milijona lir, a za kmetijstvo — ki je itak že dovolj prizadeto, med drugim zaradi razlaščenja — pa samo 285 milijonov lir. Trst potrebuje velike količine proizvodov »zlahtnih kultur« in poleg tega bi razvoj modernega kmetijstva ustvaril nova delovna mesta z enakimi dohodki kot izven kmetijstva, v skladu s priporočili državnega in deželnega gospodarskega programiranja.

ZAKLJUČEK

Slovenci moramo za svoj obstoj poleg splošnih zahtev vsega tržaškega prebivalstva vedno postavljati še specifično svoje, ki so zlasti:

1. ustanavljanje slovenskih šol, na primer industrijske strokovne šole v Trstu, ker so šole najboljši jez proti asimilaciji in raznarodovanju;

2. ustavitev razlaščenja slovenske zemlje, ker razlaščenje ustvarja brezposelne ter brez gospodarske neodvisnosti ni politične svobode;

3. sprejem Slovencev sorazmerno s številom prebivalstva v javne službe, iz katerih nas je z rasistično diskriminacijo izključil fašizem, da bomo tudi v oblastvenih organih sodelovali o svoji usodi.

BRUNA PERTOT

Drugi blagor

Kot strgan plašč
je nama
zdaj življenje,
brat,
kar nese me spomin
nazaj,
jaz vidim bedo
in trpljenje,
sovraštvo morja
in tvojo kletev
in v sivem

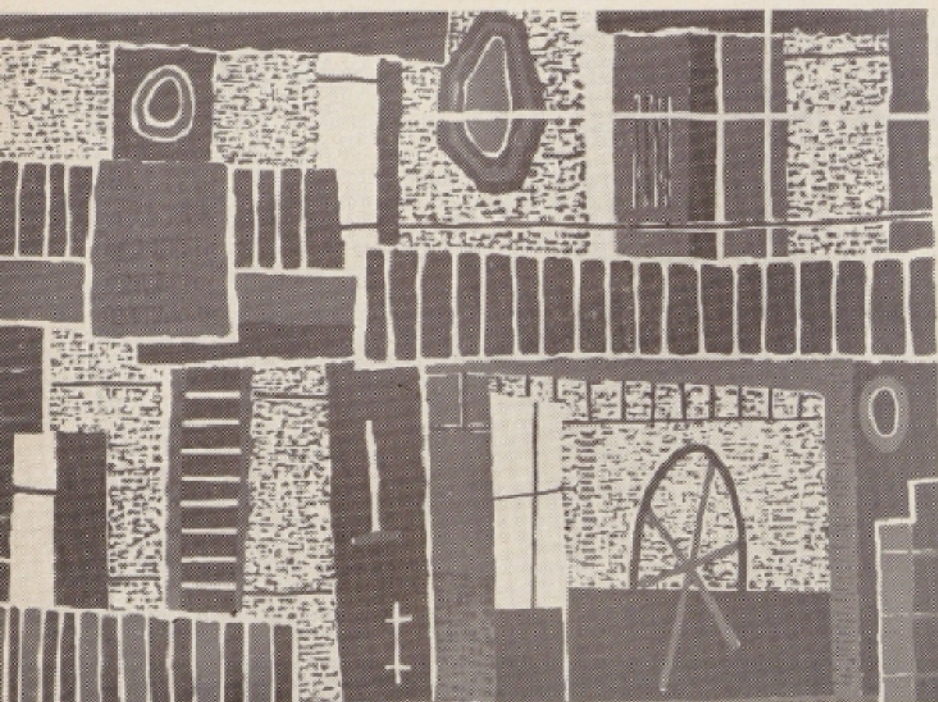
rožencu let
med nama
ni bilo besede.
Zato nočaj
ne godrnjaj.

Poslušaj.
Kot zdaj, menda
še ni bučalo,
kot da se večnost
v streho

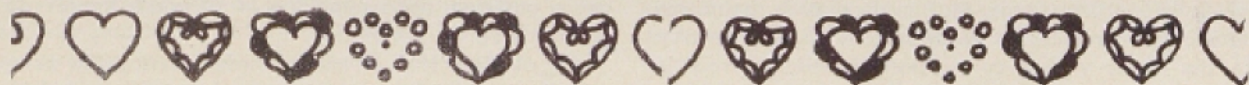
nam zaganja,
še breg na dvoje
bo razklalo,
da v dušo reže
in mrazi

Zato vsaj zdaj
ne godrnjaj,
nočaj
(ne čutiš?)
nisva sama
in meni je,
kot da je kdo,
ne vem,
morda sam Križani
med nama.

Gospod sedel
je ob ognju
in poslušal
in ob svitu odprl
je usta
in spregovoril:
»Ne joči,
ubogi,
mali brat,
odšla bo z mano.
Bila je krotka
kakor trava
in samo take
imam rad.«

Lojze Spacal: Pred kraško hišo

Danes najprej priobčujemo konec spominskega zapiska Micke Debeljake in njeno sliko iz letošnjega poletja. Kot že rečeno, je delno ohromela, pisati mora z levico, vendar je kljub osemdesetim letom in 34 vnučkom še čila in dobre volje. — Iz njenega pisanja lahko občudujemo kremenitost slovenskih kmečkih mater. Posebno opozarjamo na prelepo modrost, ki je skrita v njenih zadnjih stavkih.

MICKA DEBELJAK

MED VOJSKO NA PODMLAKI

(Nadaljevanje in konec)

Poglejmo še malo nazaj v tisto jesen, ko smo bili sami, ker je oče Matevž julija odšel v vojsko. Žito je čakalo mlatve, ajda, oves, pšenica, pa je mati rekla: »Kaj boš drugače, kar oča pojdi naprosit, da bo poslal fantinovce sem, pa bo.« Te pobe je oča drugače sam potreboval, domače fante je bila vzela vojska.

Prišli so. Mlatili smo na mlatilnico. Gepelj so vlekli voli, poganjal ga je pastir, snope je pokladala dekla, noter sem jih pa porivala jaz. Fantje so od mlatilnice spravljali slamo in zrnje, eden je pa na kupu slamo tlačil. Pa smo tako mlatili, da je bilo kaj, tako dolgo smo vztrajali, da je bilo vse omlačeno in je še ostalo časa, da smo pokosili praprot. Zahvalila sem se očetu. Svetoval je, naj si raje poiščem novo deklo.

Ob tistem času je bila navada, da, če niso pōsla vprašali takrat, ko je šel v gostje, naj še pride, ga niso imeli več namena prositi. Jaz sem takoj o božiču, ko sta šli dekleti domu v gostje, vprašala, če za naprej ostane-ta pri nas. Obljubili sta. To sta bili dekla Katra in Me-ce, prejšnja pestma. Pa za takšno kmetijo je bilo to res premalo. Zaklančarica mi je pravila, da se tam v Mlaki lahko dekla dobi. — Jaz kar grem, dve uri sem hodila do tja. Ko pridem v vas, kar pri hiši vprašam, kje bi imeli kako deklo, da bi bila voljna iti h kmetu za deklo in da bi znala prijeti tudi za hlapčevska dela.

»Ravno pri nas imamo tako, še raje dela moška de-la in ni še obljubila nikamor.« Imela sem res srečo. Zgovorili smo se za plačilo in za dan.

»Ali boš znala tja?«

»Upam, na Jarčjem brdu sem že bila na božji poti.« Tako smo bili zgovorjeni. En goldinar are sem ji dala, se poslovila in odšla. Točno čez štirinajst dni pa pride že zjutraj ob šestih. Jaz sem ravno pripravljala kosilo, da ga ponesem v dolino, v Pestote, ker so šli že zgo-daj dol kosit: dekli in Tone. Za Toneta smo klicali domačega otroka, ker je bil Tone njegov stric in je služil vojaški rok, ko se je pričela vojska. Padel je na boji-

šču. To je bil dečko! Mati ga ni mogla zjokati, najmlajši sin je bil. Tako je bil tudi moj najstarejši Tone.

Novi dekli je bilo ime Johana, stara je bila osem-najst let. Zdela se je starejša. Bila je močna, rjava, bolj močate vrste, všeč mi je bila. Takoj je rekla:

»Zdaj bom nesla jaz kosilo!« »A tako boš pridna?« Pripravila sem košaro, da adnese kosilo.

»Kje imate pa kejšna kosa zame?« je rekla po poljansko.

»Tonček naj ti jo da, gotovo bo že utrujen. Sinoči me je prosil, da naj ga zgodaj pokličem, da bo šel z de-klama. Tako rad kosi.« Po postavi je bil močan, čeprav šele deset let star, res malo premlad za kosca. — In z Johano sva šli. Zdaj smo bili štirje kosci, pa nam je kar šlo. Res, mučno je bilo, kadar smo kosili v grapi, ker še nismo imeli ute, kamor bi spravljali mrvo. Vse je bilo treba zvoziti z voli domov, kar je bila v vročini prava muka za živino in ljudi, ker iz Pestot do nas je velika strmina.

Take skrbi sem imela z gospodarstvom; večkrat sem noč prečula. Prej sem le ubogala, zdaj pa naenkrat vse voditi. In še to, da so oblasti segale po vsem, kot da mi sami nič ne potrebujemo. Stikali so po žitnici, hlevu, svinjakih, tako da smo bili primorani žito skrivati, dru-gače bi otroci stradali. A če je še tako hudo, mine pa vse. Dekle sem imela dobre. Katra je molzla, Johana je vardljala živino, Mece je po hiši pospravila in to in ono, ker je bila bolj priročna. Bile so res dobre punce, vse od kraja so rade delale, nobenega moškega nisem plačala skozi vsa leta. Kako orodje je popravila Johan-ca, kose klepale smo pa vsaka sama.

Moje dekle se niso nikoli prepirale ali ruvale. Le Johana je pri kakem delu, če ji je nagažala, hudičala in krementirala, — tudi sto jih je poklicala, ko je vklepala voli. Človek lažje potrpi, ko vidi, da ni drugače.

Mož mi je redko pisal, ker ni bilo dovoljeno. To mi je povedal, da ni na fronti, da je bolj v zaledju in da

vozi tren. Prosil me je, naj se grem z otroki slikat in mu pošljem sliko, in kako mu je dolgčas, tako rad bi videl atroke. To sem mu rada ustregla. Tisto zimo po tem je bilo grozno mraz. Mož mi je pisal iz bolnišnice, da je hudo ozebljen, da mu bodo prsti odpadli. Ležal je že ves mesec v Celovcu v vojaški bolnišnici. Prosil je, naj ga pridem obiskat in pripeljem s seboj tudi oba fantka.

Odločila sem se, da grem, s seboj sem vzela Toneta. Tako je bil vesel, da greva k ateku. Šli smo za stavbo gor na neki griček, kjer je sijalo sonce, in se dve uri o vsem prav lepo pogovorili in mož je rekel, naj kmalu zopet prideva. Meni se je bilo težko odtrgati od doma in kmalu mi je skoraj jezno pisal, če sem bolna, da me ni tako dolgo k njemu. Mislil je nase in pozabil je, kakšno vojska imam jaz doma. Pa sem le šla in vzela Francka s seboj. Tako je bil vesel očka Matevž in se čudil, kako da je sinko že zrasel.

Tisti čas so male posestnice prosile za podporo in tudi kakšna kmetica z gruntom jo je dobila. Jaz nisem prosila, misleč, saj bo kmalu minila vojska, kot so v začetku rekli. Pa je ni hotelo biti konec, denarja pa mi je pričelo manjkati. Naprosila sem Tomažka v Javorjah, da je šel z menoj v Kranj. Ta mož je bil šolan, znal je nemško. Na glavarstvu so sedeli nemškutarji in ta mož je znal dobro govoriti. Ko bi šla sama, bi ne dosegla nič, tako so mi pa zapisali srednjo podporo. Zdaj mi je bilo lažje. Prej sem bila včasih tako v zadregi, na posodo me je bilo sram prositi, žep pa prazen. Hujšega ne more biti za gospodarja, kakor če manjka denarja. Kar si boji bi krvavo potrebovala, pa sem se morala odreči.

Postarani možaki, ki so doma ostali, so bili nekateri zelo uslužni, da ob nedeljah gredo kosit brezplačno. Dotlej je bilo rečeno, da travnik v grapi potrebuje pet koscev, da ga poderejo v enem dnevu. Seve-

da so opoldne nekoliko pospali, tobak prižigali ali moževali, za grmom pa steklenka ta kratkega, če bi katerega kaj žejala. Pa sta prišla Jejlarjev oče in hlapec s pastirjem neko popoldne in so podrli travnik do večera, tako so bili pridni.

22. oktobra 1918 je minila vojska, Avstrijo so zafurali. Vojska je minila nepričakovano, kot se je pričela. Čez nekaj dni govorjenja, da je konec, je prišel naš ata domov, prazen in sam. Zvedeli smo že prej, da bodo tisti pri trenih smeli oditi s konji in vso opremo, ki bo njih lastnina. Vprašala sem svojega moža, kje ima konje.

»Kar spustil sem jih, naj gredo po mili volji. Srečen sem bil, da je konec in da lahko grem cel domov.« Bil pa je bolan, ves prehlajen in prestradan, noge je kamaj vlekel za seboj. Kuhala sem mu zdravilne rože, tudi hrano je imel močno. Kmalu je že prijel za delo in imel glavno besedo. Deklam ni bilo vseč, reklo so, da je bilo lepše, ko smo bile same ženske, zdel se jim je siten. O svetem Juriju pa dveh nismo prosili več, ena je ostala.

Jaz, ki sem se že navadila po svoje in verjela, da kar dobro gospodarim, sem bila kar težko tiho in ponižno ubogala. Pa svojih misli nisem smela izdati in počasi sem se zopet privadila ubogati.

Dolgčas nam je bilo, ker nismo imeli nič pestovati. Ata je rekel: »Tak je prepusto, nikogar ni, da bi se igral z njim! Moramo kupiti še enega fantka!«

Pa res, v jeseni nam je bilo že ustrezno, dobili smo fanta. Krstili smo ga za Matevža, — atovo ime. Zelo je bil fanta vesel, vse mu je šlo le na smeh.

Morate misliti, kako je bil šele vesel, ko smo dobili še tri dekleta pa še enega fanta. Vseh deset je imelo dosti prostora in jesti dovolj. Ko jim je doma postalo pretesno, so se razkropili po svetu.

Ne godi se jim slabo.

JOŽKO ŠAVLI

VELIKA NOČ

Drugi prispevek nam je poslal Jožko Šavli. O sebi nam ni povedal drugega, kot da je s Tominskega in da, kot pravi: »...še nimam izdelanega pisanja, vendar bi rad povedal — med temi tujimi zmesmi, ki jih vnašajo med nas, posebno med mladi rod, — da se povrnimo k lastnemu izročilu... in le tako lahko tudi tujcu pokažemo nekaj novega. In slovenska Velika noč je eno naših najlepših izročil. Samo to sem hotel zapisati v sestavku, ki vam ga pošiljam.«

Prišel je čas, ko sem bil že zadosti velik in mi je mama obljubila, da me bo peljala k Vstajenju...

Zunaj je bila še noč, vendar smo že srečavali ljudi, ki so hiteli od vseh strani. Cerkev je bila polna, ljudje pa so še zmeraj prihajali. Kaplan in dekan sta sedela pred oltarjem in prepevala psalme ali »vicere«, kot je mama rekla, in teh ni hotelo biti konca, se mi je zdelo. Končno je eden obeh gospodov prišel do Božjega groba. Dostojanstveno je stopal med rožami in zelenimi grmi, ki so krasili Gospodov grob. Prišel je do omarice s hostijo, jo vzel, dvignil in zapel: »Aleluja!« Takoj so mogočno zadonele orgle, zapeli pevci in ljudje po cerkvi...

Bilo je moje prvo resnično praznično doživetje. Kako malo so noenkrat pomenile gibanice in pirhi, takoj bi jih dal, če bi bilo treba izbirati med enim in drugim.

Najbolj nepozabno pa mi je ostala v spominu velična procesija. Kakor da je cerkev postala preozka za slavje in oboki prenizki za naš občutek sreče, smo morali na plan. Kakor da naše veselje nima mej.

Odprla so se glavna vrata, dvignili so nebo, drageve s svetilkami in zastave in celo pevci so šli v procesijo. Številne bakle so čakale pred cerkvijo, da se zvrstijo v procesijo.

Visoki zvonik je bil razsvetljen in v njem so nabijali po zvonovih. Vsaka srenja se je uvrstila za zastavo svojega zaščitnika. Mi smo bili za sv. Petrom in Pavlom.

Mama me je večkrat dvignila na roke, da sem bolje videl. Daleč spredaj so hodili pevci, ki so imeli v rokah note, še naprej je bil duhovni gospod z najsvetejšim pod nebom, še naprej bakle in manjše zastave. Zadaj pa so se zibale velike srenjske zastave, ki so jih pone-

kod celo nagibali, da niso zadevale ob veje visokih kostanjev.

Procesija se je razvila po mestu. Svit dneva je postal vse močnejši, kot da je zares »vstajenja dan«. Okna hiš, kjer smo hodili, so bila okrašena s svetimi podobami, cvetjem in prižganimi svečami. Sredi mesta je bil postavljen oltar, ob katerem smo se ustavili.

◊ ◊

Naslednje leto procesija po sredi mesta ni bila več dovoljena. Sprevod se je razvil samo na kraju mesta, brez bakel, brez razsvetljenega zvonika, vse je bilo skromnejše. In končno naslednja leta niti tega ni bilo več.

Tokrat nisem mogel razumeti, zakaj bi bilo nekomu velikonočno petje neljubo. Doživel sem prvo veliko razočaranje. In vendar spomin na prvo velikonočno doži-

vetje v meni ni ugasnil. Vsa leta sem si želel še kdaj doživeti procesijo, neovirano, v zmagoslavnem petju. Tudi potem, ko nisem več samo otroško veroval. To je bilo moje drugo doživljanje Vstajenja, ob vsakoletnem spoznanju novih obzorij, novih vrednosti, ki nam jih daje vera.

V številnih razgovorih sem branil iskrenost preprostega verovanja, tiste tihe zaupljivosti do Boga, ki ne potrebuje razumskih dokazov o Božjem bivanju, ampak ga preprosto čuti in ga razodeva v pesmi in veselju.

Po razumskih dokazih samih se ne odločimo za Boga, če se naša duša in čustvo ne ogrejeta zanj. In danes, ko je Velika noč, ne morem ostati miren. Veselim se in prepevam, naj rečejo, kar hočejo. Vstajenje ni skrivnost, iz Velike noči izhaja bistvo vsega našega verovanja.

DR. IVAN PREGELJ

Pred desetimi leti je umrl dr. Ivan Pregelj, veliki oblikovavec naše besede, rapsod zgodovine našega naroda, oblikovavec našega človeka z vso njegovo notranjo razklanostjo. Umetnik, ki je v svojih delih v edinstvenem slogu izrisal kristjana, ki se z vso notranjo borbo prebija skozi življenje in od trenutka do trenutka išče svetlo podobo v sebi. Pregelj je najmarkantnejši pisatelj medvojne dobe v Sloveniji, povezan z zaledjem Trsta, kjer je odkrival kronike davnih dni in jih spreminjal v veličastno epopejo. Mnogim letnikom Doma in sveta, Mladike in drugim revijam, ki so jih izdajali slovenski katoličani, je bil Pregelj nedosegljivi vzor umetnika in kristalno čistega verovavca v slovenstvo in slovensko besedo. Ob desetletnici njegove smrti želi tržaška Mladika počastiti njegov spomin.

DR. STANKO VUK

Zvečer 10. marca 1944 so neznanci, še do danes neugotovljeni, ustrelili Stanka Vuka in njegovo ženo Danico. Strašen zločin je uničil življenje dveh ljudi, ki sta si komaj ustvarila družino in se imela neskončno rada.

To je drugi trpek spomin na tej borni strani revije tega meseca.

»Stanko Vuk iz Mirna pri Gorici, ki je bil odločil, da bo živel in delal v ožji domovini, je bil proti koncu obdobja med dvema vojnama lep omet za primorsko književnost. Po svetovnem nazoru krščanski socialist, je priobčeval svoje pesmi v Domu in svetu in Dejanju, prozo pa v raznih listih in v primorski Biblioteki za pouk in zabavo, ki nam je nadomeščala revije, katerih nismo več imeli.« (France Bevk)

»Stopi, uporni Gost, / v stan naš tako preprost /
/ Žeblijev, jermenov in kisa / ni več nocoj: dver ti odpremo, /
/ okna zastremo. / Prišel bo žegen tvoj. /
/ Žegen nam zdravja da, / milost-svetost srca. /
(Stanko Vuk: Iz »Križevega pota«)

DANILO SEDMAK

UPADANJE POGUMA?

»Iz dopisov, ki prihajajo raznim dnevnikom, opažam, da se ljudje sicer podpisujejo, vendar nočejo, da pride njihovo ime v javnost. Po mojem je to izraz upadanja pogumnosti, kar se opaža na splošno v naši družbi...« (S.M.)

Priznam svojemu dopisniku originalnost v metodologiji: brez dvoma je zelo zanimiva njegova pot, kako je prišel do zaključka o upadanju pogumnosti (sicer ima najbrž za bregom tudi druge razloge, ki so ga pripeljali do podobnega zaključka). Toda, če se omejimo samo na naš dopis, moram dodati, da je skrajno nevarno, potegniti podobne zaključke na podlagi določenih osebnih opažanj. To je namreč najbolj osnovna in obenem najbolj empirična metoda vsake znanosti, ki je sicer pogoj vsakega raziskovanja, ne pa zaključevanja. Poudarjam to, ker delamo danes, na žalost, veliko zaključkov na podoben način, kljub poudarjanju potrebe po poglobljenem raziskovanju na vseh, posebno na družbenih področjih.

Naj mi oprostijo moj cenjeni dopisnik to mojo opombo, da sem namreč izkoristil njegov dopis tudi za razmišljanje o metodologiji. Mnenja sem namreč, da je metodologija v neposredni zvezi z raziskovanjem, posebno z njegovimi zaključki. Vse preveč slišimo ali beremo cel kup senzacionalnih novic ali »znanstvenih« ugotovitev, katerim smo »prisiljeni« verjeti, ker so »znanstvene«, ne da bi se vprašali, kako so znanstveniki prišli do teh ali drugih ugotovitev. Mimogrede povejmo, da je to ena najbolj šibkih točk psihoanalize oz. Freuda, kljub njegovi genialnosti in originalnosti. Nimam statističnih podatkov, da bi lahko primerjal pogumnost ljudi včeraj in danes, zato bo moj odgovor nepopoln.

Izredna občutljivost ljudi kar zadeva osebno življenje, dostojanstvo, preteklo in sedanje preganjanje zaradi osebnih mnenj ali prepričanj, razna tožarjenja, ki se nanašajo na osebne »žaljivke« ipd.) silijo ljudi, pa tudi časnikarje, da se poslužujejo celo posebnega izrazoslovja, kakor: »pravijo, baje, zdi se...« Tako se izognemo neposredni žalitvi, obenem pa izražamo svoja mnenja. To pa je tudi naš namen.

Vse to ne pomeni upadanje poguma, temveč večjo prefinjenost v izražanju, ki ima svoj globlji vzrok v prepričanju o relativnosti našega spoznanja.

Če motrimo te naše misli z evlucijskega vidika, opažamo, da se mladostnik zelo rad izraža v absolutnih pojmih, pretirava, obenem pa odraža nاپتost svojega mladostnega Jaza, ki ni v stanu uravnovesiti, omiliti svoje misli z objektivnimi spoznanji, posebno ne, ker mu primanjkuje življenjske izkušnosti. Zato je lahko izreden idealist, zato se lahko hitro navduši za vsakovrstne ideale in gre zanje celo v smrt. Pustimo ob strani dejstvo, da družba

vse prevečkrat to izkorišča, drži pa, da ima tu korenine trditev, ki povezuje herojstvo z analfabetizmom (beri: neizkušnostjo).

Ali bi lahko po vsem tem še lahko trdili, da je pomanjkanje podpisa izraz boječnosti? In še: da danes pogum upada? Mnenja smo, da ne moremo na to odgovoriti na splošno ne pritrdilno ne nikalno, čeprav se zdi, da se tehtnica odgovora nagiba v negativno smer. Kako naj si ljudje, ki so preživeli dve vojni, fašizem, razne direktne ali indirektne represije, še upajo jasno in odločno izpovedati svoja mnenja?! Jasno je, da se zatekajo v konformizem, tako niso nikomur napoti, niso tarča raznih kritik, skratka tako imajo povsod »prijatelje«. Individualnost in originalnost, ki jo spremlja, je bila v vseh družbah tarča prerekanj, nasprotovanja ali celo zasledovanja. Z druge strani: nikomur ni všeč, da drugi vidijo in odkrivajo njegove napake, njegove osebne, skrite misli, njegovo notranjost, ki jo zato z vso silo upravičeno brani, ker s tem brani svojo eksistenco, svojo osebnost, svoje dostojanstvo, ki je pogosto edino, kar mu še ostaja v naši družbi! Če vzamemo poedincu to dostojanstvo, se znajdemo navadno pred breznom, ki pomeni uničenje osebnosti. Zato je upadanje poguma izraz neupravičene ne-tolerantnosti naše družbe, ki sicer dovoli poedincu svoje mnenje, svoje prepričanje pod pogojem, da to ostane v mejah neizpovedanega osebnega življenja; v trenutku ko to mnenje izrazimo, vplivamo posredno ali neposredno na sočloveka, posebno na mladega človeka. Od tod tudi boj za mladino.

Upadanje poguma pa ima še korenine v splošni negotovosti današnjega človeka, negotovosti, ki jo povzroča prihodnost, ki je nad nami kakor Damoklejev meč. Atomska bomba, vesoljske raziskave so to negotovost še povečale, posebno ker te dokazujejo majhnost človeka v nasprotju z ogromno uničevalno silo atomskega orožja in majhnost človeka kot mikrokozmosa napram makrokozmosu. Kje naj tako črpa poedinec svoj pogum? Energija posameznika večkrat ne zadošča, posebno če je ta na en ali na drug način oškodovan na svojem čustvenem področju. Zato pa se današnji človek s tako lahkoto zateka na razna še manj adekvatna področja, kakor so n. pr. mamila.

Tako nas negotovost pred jutrišnjim dnevom, pred prihodnostjo pelje v skrajno previdnost, kjer je neobjavljen podpis pri dopisu samo en in zelo naiven, zato pa toliko bolj simptomatičen odraz vse-splošne negotovosti človeštva. Ostane nam še primer, kjer je pomanjkanje podpisa izraz nevzgojenosti. O tem pa ne bomo zgubljali časa, kakor ga ne izgubljajo niti časopisna uredništva, razen v posebnih primerih.

Zbirka *PROŠNJA ZA JUTRI* je ločena s tremi umetniškimi jedknicami na tri dele, posamezne razdelke pa razmejujejo tudi kratke misli iz Psalmov in Svetega pisma. Če nekoliko poenostavimo miselne in motivne prvine posameznih delov, se nam izluščijo trije precej enotni in zaokroženi cikli, ki bi jim lahko dali za zaglavje to, kar je srčika vsakega izmed njih, namreč: Naravo, Boga in Sočloveka. Nekoliko razmaknjene se te tri idejno motivne sestavine razčlenijo na vrsto soočenj pesnika kot človeka in duhovnika z vsemi tremi omenjenimi elementi. V prvem delu so to soočenja konkretnega človeka-Kraševca s konkretno pokrajino-kraško gmajno in prikazi njegovega skrajno osebnega doživljanja letnih časov na Krasu. V tem razdelku se nehote sreča na istem motivnem področju s pesnikom Beličičem. Čeprav je Beličič drugačen pesniški format, se nehote vsili primerjava, v čem sta si glede pristopa h Krasu bistveno različna. Beličič svojo gmajno presije s silo svojega umetniškega temperamenta, si jo podredi in jo preustvari v edinstveno, beličičevsko gmajno; zraven pa ji poje v kristalno izbrušeni formi, belokranjsko uglajen in čutno pršeč od metafor. Miklavec pa je tihi, skromni Kraševca, ki jo premišljeno in zamišljeno opazuje kot objektivni opazovalec, jo pušča, kakršna je v vsej svoji skromni, goli enostavnosti; s skopimi, tršatimi zamahi jo izkleše kot pravi Kraševca. Ta gmajna je pred nami: suha, gola, a barvita in vonjiva kot naš Kras. To je skromna kraška gmajna nekoga, ki je rasel z njo in mu je bila trda mati, zato ga ne more, tudi ko je najlepša, začarati, da bi pozabil na to, kako zna biti trda. In vendar je tudi ta Kras, melanholičen in zamišljeno lep, originalen ter se nam prikupi z nekaterimi prelepimi pejsaži. Originalen je tudi Miklavčev pristop, — nekakšno počlovečevanje narave, dojemanje kraške narave kot prabitno ženskega elementa v stvarstvu. Prav tako svojsko je Miklavčevo religiozno presvetljeno doživetje letnih časov, kjer mu pomladi »življenje skipi kot sveže mleko po ognjišču razgorelih nad«, jesen mu »nagrbanči čelo, da bi dojela počelo življenja in smrti«, zima, ki navadno navdaja pesnike z grozo pred smrtjo, pa mu je le trenutek, ko »narava sklene veke za lepe sanje bodočih dni«.

Albert Miklavec • Prošnja za jutri

Drugi del je posvečen avtorjevimi religioznim doživetjem, njegovemu soočanju z Bogom. Tudi tu je Miklavec ostal zvest sam sebi in mu je bilo več do tega, da se miselno in čustveno dokoplje do osebne, čiste in iskrene podobe svojega notranjega sveta ne glede na obliko in izčiščenost pesniškega izraza. Tako se mu je posrečilo kljub omenjeni pomanjkljivosti ostati prepričljiv in tudi originalen. To zadnje vidim v njegovem dojetju Boga, kateremu se kot pesnik približuje skoraj samo preko medija narave. Preko nje se mu razodeva božja pričujočnost in izključno z metaforami iz sveta narave tudi sam razodeva svoje doživljanje religioznega. Ta njegov pesniški Bog ni nič gregorčičevsko grozljiv in Miklavec ga ne gleda iz mračne celice kot ujeti ptič. To je Bog, brez katerega smo ljudje »kot odpadlo listje«, »kot nomadi«, kot »izgubljeni sinovi« ali kot »meteoriti, krožeči brez cilja«. To je tudi kar moderen Bog, ki »daje svetlobna znamenja« v našo temo. Brez njega mu je duša »nemirna kot potepuški pes«. Kadar je Bog z njim, mu je, kakor da »spravlja v kašče pridelek, ophan v razodetju«, in kadar je v njem, je svetlo »nemiren kot gozd v vetru«. Prazniki so mu vedri mejniki in božič mu ni idila s pastirčki, temveč globoko osebno doživet trenutke žeje po Bogu ali hip globoke religiozne sreče. In ob takšnem osebno doživetem podajanju njegovega notranjega sveta mu pač lahko odpustimo kakšno kopičenje metafor, kakšno trdoto ali še ne prečiščen pesniški izraz.

V tretjem razdelku se naš štiridesetletni pesnik iz samote v prvem delu in iz posploševanja in individualizacije v drugem delu spusti tako rekoč v areno življenja in se kot duhovnik sreča s svojim poklicem in z ljudmi, katerim bi moral kot sodobni duhovnik pomagati. Ta človek, ki je pred njim, je preobjeden, prazen, v sebi raztrgan, on pa pred njim ves pripravljen in hkrati praznih rok, da na koncu mora zaklicati po pomoč k Bogu.

S tem se zbirka, ki se začne z vedro daritvijo vsega Bogu, preko svetle mavrice obeh prvih delov zaključuje z vdanim priznanjem, da smo vendarle tako nič brez Njega. V tem tretjem delu so posebno lepe pesmi, posvečene mrtvemu očetu.

Lahko rečemo, da nam je Albert Miklavec, čeprav v preprostem jeziku in brez posebnih oblikovnih novosti, imel mnogo povedati in je bil vreden, da ga dobimo v pesniški zbirki. Saj bo morda prav zaradi poslednjih lastnosti našel mnogo bravcev tudi med tistimi, ki drugače ne kupujejo pesniških zbirk, saj je razumljiv vsakomur.

ZORA TAVČAR

Ob
izidu
njegove
prve
pesniške
zbirke

SODOBNA SLOVENSKA ZAMEJSKA LITERATURA (NADALJEVANJE)

JOŽE VOMBERGAR

Rodil se je 1902 v Pšenični Polici pri Cerkljah na Gorenjskem, dovršil Škofijsko klasično gimnazijo v St. Vidu nad Ljubljano, nato je študiral pravo na ljubljanski univerzi. Postal je časnikar, korektor, programski referent pri ljubljanskem radiu, od 1936 dalje je bil upravni uradnik na ljubljanskem magistratu. Po vojni se je preselil v Buenos Aires, kjer je uradnik na ministertvu za javna dela.

Vombergar se je v desetletju pred zadnjo vojno uveljavil s tremi igrami, ki so dosegle velik uspeh v ljubljanski Drami in na podeželskih odrih. To so: *Vrnitev*, drama v treh dejanjih (1932), *Voda*, komedija v treh dejanjih (1932, 1935) in *Zlato tele*, satirična komedija v štirih dejanjih (5 slikah) (1934).

V prvi je pretresljivo podal usodo vojnega ujetnika, ki se vrne domov, ko si je žena uredila novo življenje. V Vodi je prepričljivo postavil na oder trde, samozavestne in častihlepne vaške veljake z Gorenjske, ki jih spretno potegne umetnik, da na njihove stroške napelje v vas prepotrebno vodo, sebi pa preskrbi zaželeno nevesto. Značaji so izklesani, vaške spletke nazorno podane, zato so komedijo igrali po vsej Sloveniji in po vseh deželah, kjer žive slovenski izseljenci in tudi tržaški radio jo je petkrat oddajal; v prevodu so jo uprizorjali hrvaški in slovaški odri. V Zlatem teletu je obsodil goljufivo posmrtninsko zavarovanje starcev in bolnikov, ki se je razbohotalo v tistih časih, ker so sleparji upali, da bodo hitro pomrli in jim prinesli zavarovane zneske. O Vrnitvi in Vodi je napisal pohvalno kritiko Jože Pogačnik (Mladika, 1933, 112), strože jih je ocenil Anton Slodnjak (Slovensko slovstvo, 1968). O vseh treh pa je zapisal stalni gledališki kritik Slovenca France Koblar naslednje: »Predvsem nam prijetno dé njegov čut za tipične svojstvenosti našega časa in posameznih slojev; s tem se očitno odmika od risanja individualnih značajev in usod, marveč sega v splošnost ter iz te splošnosti prikazuje najvidnejše podobe. To ga tudi dobro loči od naših dosedanjih ljudskih dramatikov, ki so izhajali iz tradicionalnih ljudskih strasti in prikazovali njihove najpogostejše konflikte. Vombergar pa je prica današnje hitre civilizacije, polizobraženosti in plitvosti, svet se mu kaže v svoji neposredni smešnosti tudi tam, kjer se drugemu ne vidi samo neurejen, pač pa tudi žalosten.« (Dvajset let slovenske drame, II. knjiga, Ljubljana, 1965, str. 241)

Tako je torej Vombergar s temi deli ustvaril nov tip slovenske ljudske igre — kolektivno igro, zgrajeno na zdravem realizmu, sodobnosti in neprisiljenem humorju. Bolj priložnostnega značaja sta *Čudo kresne noči* in *Sveta brata Ciril in Metod*, ki sta izšli v zbirki mladinskih iger — kar pa v bistvu nista — Ob kresu (1937). Tedaj je Vombergar postal član Literarnega kluba in njegove založbe, ki ju je ustanovil pesnik in pripovednik Ivan Campa.

Vombergar je tudi začetnik slovenske slušne ali radijske igre. Začel jih je pisati po ustanovitvi ljubljanske radijske postaje in prvih 10 let je sam oral ledino, a tudi drugod po Evropi so tedaj šele začeli

ustvarjati te vrste igre. Napisal jih je nad 50 in segajo od legend in satir do žalnih iger in narodopisnih prizorov. Najbolj je uspel s ciklom *Iz življenja Jaka Smodlaka in njegovih*, ki šteje nad 20 iger. Tine Debeljak piše, da je bil Jaka Smodlaka »tedaj najpopularnejša oseba med poslušavci radia, in z njegovo osebo v zvezi so se komentirali vsi dogodki našega javnega življenja tistih let. Te igrice so bile žgoče satire na sodobne navade in razvade (ločitev, ljubezen itd.)... To bi bil gotovo slovenski največji humoristično-satirični tekst, da je izšel v tisku, za kar je Vombergar že imel založnika (in tudi prevajavca v nemščino), pa je vse preprečila vojna.« (Koledar SS, 1955, 238)

Poleg teh iger je Vombergar pred vojno napisal še vrsto drugih, ki niso izšle, a so jih z uspehom igrali. Najvažnejše so: *Igra življenja. Ogoļufana nevesta*, *Sv. Miklavž ubogih*, *Zaklad*, žalna igra *Sv. Metod*, *Kaj hočemo*, *Strahovi*, *Zmešnjava*, veseloigra: *Kri ni voda* idr. Veliko je pisal tudi o igranju in ljudskem odru ter bil med organizatorji založbe Drama in sourednik revije Drama. (V. Smolej: *Slovenski dramski leksikon*, III., Lj., (1962, 200)

V Argentini je Vombergar nadaljeval s pisanjem iger. Leta 1951 je izšel pri MD v Celovcu odlomek iz drugega dejanja drame v treh dejanjih *Tabor brezpravnih* (v knjigi *Čez izaro*, psevdonim Jože Svetlin). V igri je oživil razmere v begunskih taboriščih, v katerih so bili natrpani ljudje različnih nazorov in značajev, prepuščeni samovolji angleških poveljnikov. Razmere označuje dijak Stane z besedami: »Zakon brezpravnih! Poveljnikova volja. To je edini naš zakon in pravo.« Igra je spretno zasnovana na različnih značajih, prinaša pa tudi novo snov v slovensko dramatiko.

Iz leta 1961 je *Martin Krpan*, satirična komedija v 5 dejanjih, ki je izšel v razmnoženem tisku v obliki knjige pri Slovenskem gledališču v Buenos Airesu leta 1966. Igra ima za osnovo Levstikovo povest, toda pisatelj jo je razširil z novimi osebami in motivi, da je razgibana in živahna, z vrsto namigov na slovenski značaj. Krpan je živ, duhovit, bister, poln naravne kmečke modrosti in prebrisanosti. Krpana so večkrat uprizorili v Argentini, na tržaškem radiu (1964, 1967) in v Celovcu (1967).

Prva v Argentini napisana Vombergarjeva igra pa je *Napad*, drama v 5 dejanjih; uprizorila ga je Igravska družina Narte Velikonja v Buenos Airesu leta 1949, a ni izšla v tisku. Sodi v trilogijo: *Napad*, *Tabor brezpravnih* in *Lepa Vida*, ki je še v rokopisu. Razen teh je napisal še več iger, ki so šle preko različnih slovenskih odrov v Argentini, kot: *Dva brata*, drama v dveh dejanjih; *Materino srce*, enodejanka; *Božji klic*, dvodejanka; *Mavrica*, otroška igra v 2 dejanjih.

V Argentini goji Vombergar tudi prozo satirične, šaljive in narodopisne smeri in z njo sodeluje v *Koledarju SS*, *Slovenski besedi*, *Vestniku* in drugod. Bolj znane so: *MMM* (Matajevega Matija Matijc), *Sejm bil je živ*, *Velikonočno jagnje* in vrsto drugih, več pa jih je še v rokopisih.

TRŽAŠKI KULTURNI KOLEDARCEK

1. februarja

Slovensko gledališče, Glasbena Matica, Slovenska prosveta in Slovenska prosvetna zveza prirede Osrednjo Prešernovo proslavo v Kulturnem domu (Solospjevi Ljube Berce-Košuta in Ivana Sancina, mešani pevski zbor od Sv. Ivana, moški zbor Vasilij Mirk s Proseka-Kontovela, recitacije članov SG, govor dr. Frana Tončiča).

V svetoivanskem Marijinem domu Ekumensko srečanje (predavanje z diapozitivni z romanja v Ohrid Ivanke Furlan).

V Marijinem domu v Trstu nastop gojencev glasbene šole Slomšek iz Bazovice.

3. februarja

V Slovenskem klubu vrsta diapozitivov iz tržaške okolice, kot jih je posnel in komentiral Mario Magajna.

3. februarja

PD Valentin Vodnik v Dolini priredi Prešernovo proslavo. Nastop društvenega pevskega zbora, pevskega zbora šole Simon Gregorčič, recitacije in govor Miroslava Košute.

7. februarja

Prešernova proslava slovenskih srednjih šol: Recitacije članov SG, govor maturanta učiteljišča Marija Čuka, nastop licejskega pevskega zbora pod vodstvom prof. H. Mamola.

V Slovenskem kulturnem klubu sprejem ob priliki Prešernovega dne, slovenskega kulturnega praznika. Sprejem sta priredili Slovenska prosveta in Slovensko ljudsko gibanje za prosvetne in politične sodelavce in prijatelje svojih organizacij.

8. februarja

V Marijinem domu v ulici Risorta pustna prireditev s sodelovanjem skavtov, skavtinj in Marijine družbe.

V svetoivanskem Marijinem domu vesela pustna prireditev: nastop domačega pevskega zbora pod vodstvom Nade Žerjalove, nastop Josipa Kravosa s šaljivim pripovedovanjem.

V Marijinem domu v Rojanu u-

prizori domača dramska skupina šaloigro »Težke ribe«.

V Finžgarjevem domu na Opčinah gostovanje glasbenega ansambla »Rokovnjači« iz Ljubljane z veseloigro Klepetulja in drugimi prizori.

12. februarja

V PD Škamperle pri Sv. Ivanu predava dr. Sonja Mašera s sodelovanjem SPDT: Šport in zdravje.

14. februarja:

Prešernova proslava v Trebčah. Obenem razstava A. Kralja.

Premiera SG: Ignazio Silone, Prigode ubogega kristjana. (Režija A. Hieng iz Ljubljane, v glavni vlogi nastopi kot gost Jože Zupan iz Lj.)

V Slovenskem kulturnem klubu predava studentom mariborski pomožni škof dr. Vekoslav Grmič iz Maribora.

15. februarja

Ponovitev Silonejevih Prigod.

Na vabilo Društva slovenskih izobražencev predava škof Vekoslav Grmič v rojanskem Marijinem domu o Cerkvi danes.

Dolinska občina priredi konferenco o slovenski soli. Uvodni govor dr. Vl. Turina.

SPD Tabor na Opčinah ima Prešernovo proslavo: nastopi otroški zbor Glasbene Matice pod vodstvom Janka Bana, harmonikarji in kitaristka, govor Lupinčeve, nastop solistke Lj. Berce-Košuta in domačega pevskega zbora pod vodstvom S. Grgiča.

Otvoritev novega prosvetnega doma v Bazovici.

17. februarja

SG ponovi v Škednju Stokovo burko Moč uniforme.

V Slovenskem klubu predava Fran Dominko: Zadnja pomembna odkritja na nebu.

18. februarja

SG ponovi Silonejevega Ubogega kristjana.

19. februarja

PD v Škednju priredi proslavo S. Jenka ob 100-letnici smrti. Gostujejo člani PD Ivan Cankar z recitacijami.

PD France Prešeren v Boljun-

cu priredi Prešernovo proslavo. Nastopijo učenci osnovne šole, člani SG in društveni mešani zbor.

Ponovitev Silonejevega Ubogega kristjana v Kulturnem domu.

20. februarja

PD Prosek-Kontovel priredi Prešernovo proslavo. Nastopi pevski zbor Vasilij Mirk, dramska skupina, gojenci Glasbene Matice, šolski otroci.

Glasbena Matica priredi koncert Tria Lorenz iz Ljubljane.

V Saležu strokovno predavanje Marjana Gregoriča: Gojenje in bolezni trte.

21. februarja

V Slovenskem kulturnem klubu filmski večer.

PD Slovenec v Borštu priredi Prešernovo proslavo: nastop domačega pevskega zbora, osnovnošolski otroci z recitacijami in petjem, člani SG.

Ponovitev Silonejevega Ubogega kristjana v Kulturnem domu.

22. februarja

V Marijinem domu v ulici Risorta gostovanje dramske skupine ZSKP iz Gorice: Hoja za pradednimi častmi v priredbi in režiji Aleksija Pregarca.

V Finžgarjevem domu na Opčinah Prešernov večer: govor pisatelja Alojza Rebule, recitacije članov Radijskega odra, nastop domačega cerkvenega pevskega zbora in nastop glasbenega ansambla mladih z Opčin. Pevski zbor je prvič izvajal novo kompozicijo Zdravljice, ki jo je napisal Stane Malič.

PD Lipa v Bazovici predvaja filma Gorenjska ohcet in Lucijo.

Ponovitev Silonejevega ubogega kristjana v Kulturnem domu.

23. februarja

V Slomškovem domu v Bazovici okrogla miza: Poslanstvo športa med zamejskimi Slovenci.

24. februarja

V Slovenskem klubu predavanje dr. Antona Trstenjaka, univ. prof. iz Ljubljane o temi: Svetlobna reklama in njen psihološki vpliv na človeka.

V Saležu predavanje dr. Draga

Gantarja o temi: Deželna ustanova za razvoj kmetijstva.

V Medji vasi predavanje dr. Gregoriča: Gojenje in bolezni trte.

V SPD Tabor na Opčinah predvajanje filma Lucija.

25. februarja

Ponovitev Silonejevega Ubogega kristjana v Kulturnem domu.

26. februarja

PD Škedenj priredi Prešernovo proslavo z govorum, recitacijami in glasbenimi točkami.

27. februarja

PD Fran Venturini v Domju priredi Prešernovo proslavo s sodelovanjem pevskega zbora F. Venturini, godalnega kvarteta, plesne skupine iz Ricmanj, z recitacijami, nastopi še trio Berdon in govori Irena Zerjal-Pučnik.

V Medji vasi predavanje ing. Zvonimira Simčiča o kletarstvu.

28. februarja

V PD Prosek-Kontovel gostuje dramska skupina PD Tabor z Vdovo Rošlinko.

V Kulturnem domu gostuje opera Slovenskega narodnega gledališča iz Ljubljane s Čajkovskega opero Pikova dama.

V Slovenskem kulturnem klubu: bralna predstava članov Radijskega odra.

Od 23. do 28. februarja

Seminar za slovenske šolnike z najrazličnejšimi strokovnimi predavaji uglednih znanstvenikov z ljubljanske univerze in sodelavcev Slovenske Akademije znanosti.

GORIŠKI KULTURNI KOLEDARČEK

1. februarja

V Katoliškem domu gostovanje igralske skupine SKPD »Sedej« iz Števerjana z igro Deseti brat.

Slovensko gledališče, Glasbena Matica in Slovenska prosvetna zveza priredijo v Prosvetni dvorani osrednjo Prešernovo proslavo. (Govor Miroslava Košute, recitacije članov SG, solospjevi Bratuž-Kacjanove, komorni moški zbor iz Celja.)

5. februarja

V Katoliškem domu gostuje SG iz Trsta z burko Jake Štoke: Moč uniforme.

7. februarja

SG gostuje v farnem domu v Števerjanu z burko Jake Štoke: Moč uniforme.

8. februarja

ZSKP v Gorici priredi Pustno prireditev s sodelovanjem društev iz Doberdoba, Števerjana, SKAD-a, šolskih otrok, Marijine družbe, skavtov, ansambla Lojze Hlede in MI-NI-PE.

Dramski odsek PD Štandrež u-prizori v župnijski dvorani v Štandrežu Lipahovo veseloigro Glavni dobitek v režiji Aleksija Pregarca.

9. februarja

Odprtje razstave sester Avguste in Henrike Šantelj v Goriškem muzeju (kromberškem gradu).

12. februarja

V SKAD-u predava prof. Pavle Merku: Slovenska glasba od potrošnega blaga do kulturne dobrine.

14. februarja

Na kulturnem večeru v župnij-

skem domu v Števerjanu predavanje s skioptičnimi slikami ravnatelj malega semenišča iz Vipave, prof. A. Požara.

15. februarja

PD Jezero v Doberdoku priredi Prešernovo proslavo. (Pevski zbor društva in recitacije dijakov).

V Katoliškem domu Spominsko slavje svetih bratov Cirila in Metoda. Govori Mirko Rijavec, dramska skupina ZSKP pa izvaja Hojo za pradednimi častmi v priredbi in režiji Aleksija Pregarca. Sodeluje pev. zbor pod vodstvom S. Jeričija.

17. februarja

V prostorih PD Briški grič predavanje Zvonka Markoviča: Zadrugištvo v naši deželi.

V Katoliškem domu predavanje dr. Eme Pertlove mladini o njenih problemih.

18. februarja

V PD Oton Župančič v Štandrežu predavanje Zvonka Markoviča: Zadrugištvo v naši deželi.

Predavanje dr. Pertlove mladini o problemih mladega človeka.

19. februarja

Predavanje dr. Eme Pertlove staršem o njihovem vzgojnem poslanstvu.

20. februarja

V SPD iz Gorice predava Tone Saronov: Sonce, svežni metež...

21. februarja

V župnijskem domu v Števerjanu gostuje dramski odsek PD Štandrež z Lipahovo veseloigro Glavni dobitek.

V klubu Simon Gregorčič dvo-dnevni seminar o problematiki naše narodne skupnosti v zamejstvu, na pobudo komisije za mladino in šport SKGZ.

22. februarja

V Katoliškem domu koncert cerkvenega pevskega zbora od Sv. Ivana iz Trsta.

24. februarja

V klubu Simon Gregorčič predavanje Draga Košmrlja o makedonskem vprašanju.

PD Skala-Gabrje priredi Prešernovo proslavo. Sodelujejo goriški srednješolci z recitacijami in pevski zbor Jezero iz Doberdoba.

S.K.P.D. »FRANC B. SEDEJ« V ŠTEVERJANU

Predsednik
E. Hlede

Sicer objavljamo poročilo z rahlo zamudo, a je še vedno aktualno.

Ob zaključku preteklega leta je bil v župnijskem domu, na sedenju društva redni občni zbor društva SEDEJ. Dosedanji predsednik Mirko Humar je najprej pozdravil prisotnega župana, g. Stanislava Klanjščka, podžupana Cirila Terpina, občinske odbornike Hadrijana Korsiča in Alojza Mužiča, predsednika Z.S.K.P. iz Gorice, dr. Kazimirja Humarja, ter vse Števerjance posebno mlade, ki so se tako številno udeležili zasedanja.

S.K.P.D. »FRANC B. SEDEJ« V ŠTEVERJANU

Potem je podal poročilo o splošnem udeleževanju organizacije, ki je bilo še kar precej razvejano. Posebno važna sta ustanovitev dveh odsekov in sicer glasbenega ansambla »LOJZETA HLEDETA IN FANTOV IZ BRITOFFA« ter športnega »BRDA«. Sledila so poročila raznih odbornikov in zastopnikov raznih odsekov.

Tajniško poročilo je podala Jerica Koren, blagajniško Helena Knez, kulturno Anica Vogrič, gospodarsko Roman Vogrič, o ansamblu je govoril Alojz Hlede, o zboru Herman Srebernič, o športu Edvard Hlede in še o dramski skupini Marjan Terpin. Po diskusiji je prejel dosedanji odbor razrešnico. Predlagali so tudi spremembo pravil, da bo sedanji odbor razširjen na 16 članov in da bodo ustanovili ožji odbor, za tekoče poslovanje.

Izvolili so nov šestnajst članski odbor, ki se je na prvi seji tako konstituiral: predsednik: EDVARD HLEDE, podpredsednik: MIRKO HUMAR, tajnik: SIMON KOMJANC, zapisnikarka: SNEŽICA ČERNIC, blagajnik: HELENA KNEZ, gospodar: ALOJZ MARAŽ, kateremu bo pomagal ZVONKO SIMČIČ, kulturni referent: DUŠAN ŠKORJANC, za šport BORIS HLADNIK in JOŽKO MUŽIČ, za dom bosta skrbela ALEŠ PINTAR in SILVAN DORNIK, odborniki: ALOJZ CIGLIČ, ANICA VOGRIČ, JERICA KOREN in MARJAN TERPIN. - Nadzornika: Alenka TERČIČ in Roman VOGRIČ, razsodišče: Stanislav KLANJŠČEK, Alojz MUŽIČ, Hadrijan KORSIČ.

Marjan Terpin

TRŽAŠKO PISMO

Je to pismo. In zdaj Vam povem svoj zaključek: Vi ste tisto pisanje preveč togo in ozko vzeli, ker bi ga ne smeli razumeti dobesedno, ampak bi morali brati med vrsticami. Saj s.r. na primer piše, da so Vaši sodelavci prizadevni, vztrajni, da znajo po dva jezika in da se oglašajo od vsepovsod: iz Londona, Zagreba, Dunaja... itd. (K takemu razmahu Vam moram samo čestitati.)

Kar se pa mene tiče, Vam zagotavljam, da Vam bom v krat-

kem poslal še kak dopis, tako kot včasih. Žal pa sem medtem postal ponovno oče in sem imel doma dela čez glavo, ker se je tašča nekaj skujala in je cele tri mesece ni bilo k nam. Čepela je tam v Kobjeglavi pri nekih sorodnikih in ni marala slišati ne o hčeri ne o zetu ne o vnukih. Sele ko sva z Anito oba influenčna obležala, se naju je usmilila. Ko bi Vi vedeli, kako jo je treba zdaj mazati! Samo zaradi nje hodim vedno pogosteje s tistim kolegom od SS na kakšno otavco po službi, tako da mi ni treba leteti naravnost domov pod njeno okrilje. Toda pustimo zdaj te osebnosti stvari. Reči moram, da sem se pa zelo začudil nad kratkovidnostjo in ozkostjo tistega j.k. v P.D., ki Vam je očital, da tisti veliki K na platnici pomeni katoški, Saj morda pomeni res prav

to, toda trditi to tako kategorično se mi zdi precej tvegano, saj pomeni lahko tudi kobilar, kitajski, knjigarna, korenje, kozolec, kritik in še marsikaj drugega, tudi Kobjeglava. Kar pogledite v pravopis! In ker smo že pri Kobjeglavi, Vam povem, da mi je Anita poklonila za rojstni dan, ki sem ga imel januarja, (rojen sem v znamenju (K)ozoroga) perorisbo Roberta Hlavatyja »Kobjeglava 63«. Skoraj bi Vam jo posodil, da bi jo kliširali in objavili namesto tistih dveh Černigojevih risb iz leta '39, ki ste ju natisnili v prejšnji številki.

Sporočite mi, kaj mislite. Pisemce mi lahko pustite kot po navadi pri vratarju. Za danes pa zadosti.

Lepo Vas pozdravlja Vaš stari sodelavec

S. Kobilar

Za dobro voljo

»Veš, Robi, da v peklu kurijo z našimi drvami?«

»Kako pa to veš?«

»Je očka povedal. Prišel je iz drvarnice in rekel: Spet je en hudič pri nas drva kradel.«

☆

Med prijateljicami:

Tratnikova je imela povabljeni dve prijateljici. Pile so kavo in klepetale. Naenkrat je prva po nerodnosti prekucnila skodelico.

»Le dobro, da ni bilo več kave v njej,« je vzkliknila.

Druga pa: »Tudi če bi bila, saj ne bi prišla iz skodelice.«

»Kako to misliš?« je vprašala gostiteljica.

Ona pa: »Ker ni bila dovolj močna.«

☆

Dva avtomobilista sta trčila.

Prvi je zatulil: »Idiot!«

Drugi je užaljen stopil iz avtomobila:

»Kdo je idiot? Kdo? Komu ste to rekli?«

Prvi: »Sebi, ker vozim takrat po cesti kot vi.«

☆

Šef: »Ja, Princič, kaj spet budilka ni zvonila, da ste prepoznali?«

Princič: »Je, ampak takrat, ko sem še spal!«

Neki star gospod je bil že dolgo let popolnoma gluha. Zdaj pa si je privoščil majhen, skoraj nevoden slušni aparat.

Ko se je oglasil po treh dneh v trgovini, kjer ga je kupil, mu je trgovec rekel:

»Ste videli, gospod, da vam ga nisem tjavdan priporočal. Je užitek, kaj?«

»Je, je, odkar nosim aparat, se zabavam, kot še nikoli, že trikrat sem spremenil testament.«

☆

»Pikica noče in noče zaspati. Kaj misliš, bi ji zapela uspavanko?«

»Ne, babica, poskusi raje zlepa.«

☆

Profesor: »Povejte mi latinsko ime za tole kost!« — Bila je nadlahtnica.

»Femur,« je odgovoril študent, ki jo je zamenjal za stegnenico.

»No, to bo najbrž lapsus. No?« je bodrilno rekel profesor.

»Da, zdaj sem se spomnil: Ta kost je lapsus.«

☆

Učiteljica je napisala naslov: »Naš pes«. (Prosti spis).

Franci je napisal: »Naš pes« (Prosti spis). Pri nas nimamo psa.

Za vsak problem ogrevanja se obrnite na podjetje

La
COMBUSTIBILE

(LOVREČIČ ALBIN)

DOMIO 38 - Industrijska cona - TEL. 820-331

Zastopstvo ameriške petrolejske družbe AMOCO za Trst

NAFTA-GASOLIO-KEROZEN
PREMOG-DRVA ITD.

Postrežba hitra v velikih in malih količinah, cene ugodne, olajšave.

Ko se odločite za nakup, telefonirajte nam, pozanimajte se pri nas!

R I M - Slovenski „Hotel Bled” ITALIJA
Lastnik Vinko LEVSTIK

ROMA - Via S Croce in Gerusalemme 40 - Tel. 777-102, 7564783
Blizu železniške postaje - Direktna zveza z avtobusom št. 3
Domača kuhinja - Vse sobe s prhami.

TVRDKA

Heršè

USTANOVljena LETA 1896

TRST
TRG S. GIOVANNI, 1
TEL. 35-018

Emajlirani štedilniki najmodernejših oblik na vsa goriva. Popolna oprema z: kuhinje, jedilnice, restavracije iz emajla, nerjavečega (Inox) jekla, stekla itd. Električni likalniki, sesalci za prah, pralni stroji, grelci za vodo, hladilniki. Dekorativni predmeti umetne obrti, od keramike do brušenega kristala. Lestenci ter vse vrste električnih luči, klasične in moderne oblike.

MLADIKO lahko kupite

V TRSTU:

- v knjigarni Fortunato
- v Tržaški knjigarni
- v prodajalni časopisov na končni postaji openskega tramvaja
- pri Parovelu v galeriji Tergesteo

NA OPCINAH:

- v prodajalni časopisov na končni postaji openskega tramvaja

V DOLINI:

- pri šolskih sestrah

V GORICI:

- v Katoliški knjigarni

Ta številka je bila zaključena 20. marca 1970.

CENA 200.- LIR